

The Impact of Education Elements on Accounting Development in Iranian Universities: Oral History

Mahdi Piri Sagharloo

Ph.D. Student , Department of Accounting, Tonekabon Branch, Islamic Azad University,
Tonekabon, Iran. m.piris@alumni.ut.ac.ir

Arash Tahriri*

Assistant Professor, Department of Accounting, Faculty of Management, University of Tehran,
Tehran, Iran(Corresponding Author) arashtahriri@ut.ac.ir

Rezvan Hejazi

Professor, Department of Accounting, Faculty of Social and Economic Sciences, University of
Alzahra, Tehran, Iran. hejazi33@alzahra.ac.ir

Mahmood Samadi Larghani

Assistant Professor, Department of Accounting, Tonekabon Branch, Islamic Azad University,
Tonekabon, Iran. M_samadi@toniau.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to try to explore some issues related to oral history research on the role of the constituent elements of education in the development of accounting education in Iranian universities.

Method: The research method of the present study is oral history with a content analysis approach, interpretive research paradigm and research method from the perspective of exploratory purpose. The method of data collection is non-structured interview with 21 experts and the beginning of accounting training. The stages of conducting this research include compiling research questions, collecting and coding data, writing analytical notes, recording ideas and interpreting data, writing and documenting.

Results: The results led to the formation of a category communication network and six main categories related to the development of accounting education in Iranian universities were identified.

Conclusion: The findings showed that the elements of education (educator, learner, educational topics, tools, environment and educational facilities, educational resources and content, special considerations and quality monitoring and control system in Iranian universities) on the development of academic accounting It is effective.

Contribution: This study explains the effective components on the development of accounting in Iranian universities from the perspective of components and elements of education and presents key issues in this field.

Keywords: Accounting Education, Elements of Education, Iranian Universities, Oral History.

Research Article

Journal of Financial Accounting Knowledge, Vol.8, NO.2, Summer 2021, 69-104

DOI: 10.30479/jfak.2021.15145.2836

Received on 26 February, 2021 Accepted on 18 May, 2021

Copyright© 2021, Piri Sagharloo, Tahriri, Hejazi & Samadi Larghani

Publisher: Imam Khomeini International University

تأثیر عناصر آموزش بر توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران: تاریخ شفاهی

مهدی پیری سقرلو

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران، m.piris@alumni.ut.ac.ir

آرش تحریری*

استادیار، گروه حسابداری، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران، (نویسنده مسئول) arashtahriri@ut.ac.ir

رضوان حجازی

استاد، گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، hejazi33@alzahra.ac.ir

محمود صمدی لرگانی

استادیار، گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران، M_samadi@toniau.ac.ir

چکیده

هدف: هدف این پژوهش تلاش برای کشف برخی از مسائل مربوط به تحقیقات تاریخ شفاهی با موضوع نقش عناصر متشکله آموزش در توسعه آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران می باشد.

روش: روش تحقیق پژوهش حاضر تاریخ شفاهی با رویکرد تحلیل محتوا، پارادایم تحقیق تفسیری و روش پژوهش از منظر هدف اکتشافی است. روش گردآوری داده ها، مصاحبه غیر ساختارمند با ۲۱ نفر از خبرگان و قدمای آموزش حسابداری می باشد. مراحل اجرای این پژوهش شامل تدوین پرسش های پژوهش، گردآوری و کدگذاری داده ها، نوشتن یادداشت تحلیلی، ثبت اندیشه ها و تفسیر داده ها، نگارش و مستندسازی می باشد.

یافته ها: نتایج به شکل گیری یک شبکه ارتباط مقوله ها انجامید و شش مقوله اصلی مرتبط با توسعه آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران شناسایی شد.

نتیجه گیری: یافته های پژوهش نشان داد که عناصر آموزش (آموزش دهنده، آموزش گیرنده، سرفصل های آموزشی، ابزار، محیط و امکانات آموزشی، منابع و محتوای آموزشی، ملاحظات خاص و سیستم نظارت و کنترل کیفیت در دانشگاه های ایران) بر توسعه حسابداری دانشگاهی موثر می باشد.

دانش افزایی: این پژوهش مولفه های تاثیرگذار بر توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران را از منظر اجزاء و عناصر آموزش تبیین نموده و موضوعات کلیدی را در این حوزه ارائه داده است.

واژگان کلیدی: آموزش حسابداری، تاریخ شفاهی، دانشگاه های ایران، عناصر آموزش.

مقاله پژوهشی

امروزه دانشگاه ها و نهاد های آموزش عالی نقش مهمی در آموزش نسل های آینده و نیروی متخصص مورد نیاز جامعه، ایفا می کنند، به گونه ای که بین توسعه یافتگی جامعه و آموزش عالی ارتباط تنگاتنگی وجود دارد. به بیان دیگر عوامل متعددی می تواند بر پیشرفت یک کشور اثر بگذارد که یکی از مهمترین آنها نقشی است که دانشگاهها ایفاء می کند. برای ایفای این نقش یکی از کلیدی ترین این عوامل، عناصر و اجزاء آموزش می باشد (زمانی، ۱۳۹۶). اختلال در هر یک از عناصر آموزش باعث افت کیفیت آموزشی می شود. استاد مهمترین رکن برای ایجاد موفقیت مطلوب در تحقق اهداف آموزشی است. استاد می تواند نقص کتب درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند یا برعکس بهترین موفقیت و موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب به محیط غیرفعال و غیر جذاب تبدیل کند. آنجایی که استاد با روح، روان و احساسات دانشجویان ارتباط دارد و الگوی عملی و اخلاقی دانشجوی می باشد. چنانچه به درستی عمل نکند، خسارات جبران ناپذیری بر جای خواهد گذاشت. در واقع عملکرد و خصوصیات استاد است که سبب دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری دانشجوی می گردد. بدین لحاظ خصوصیات استاد اثربخش، مورد توجه بسیاری از محققین در جهان می باشد (سلیمی، یعقوبی، ۱۳۹۷). از سوی دیگر تکنولوژی آموزشی و رسانه های مورد استفاده در این دوره با گذشته متفاوت است. امروزه، دانش آموزان و دانشجویان در دنیای شنیداری، دیداری و جنبشی متولد می شوند.

بنابراین، تلاش برای آموزش آنان با بهره گیری از روش ها و رسانه های آموزشی دوره گذشته بی نتیجه خواهد بود یا نتیجه چندانی به همراه نخواهد داشت. اساتید و معلمان باید درباره تکنولوژی و رسانه های نوین آموزشی اطلاع کافی داشته باشند و با نگرشی مثبت نیز با آن برخورد کنند. طی سالهای اخیر، توجه بسیاری به بهره گیری از رسانه های نوین در امر آموزش شده است. رسانه های جدید با فراهم آوردن فرصت های مناسب برای تشخیص استعدادها و علایق شخصی فراگیران، به بهبود نظام آموزشی کمک شایانی می کنند (مشتاکی، رضائی، قربانیان، ۱۳۸۷). مطالعات نشان می دهد که بهره گیری از تکنولوژی های روز در کلاس های درس، این امکان را به فراگیران می دهد که با سرعت بیشتر و عملکرد بهتر بیاموزند و احساس رضایت بیشتری از حضور در کلاس داشته باشند (فردانش، ۱۳۸۵). (شکرالهی، خاقانی زاده، ۱۳۸۸). در دهه های اخیر نظام آموزش عالی ایران با چالش های فراوانی از جمله کمی گرایی، افزایش فشارهای مالی، تمرکزگرایی و تعدد مراکز تصمیم ساز و تصمیم گیر، سیطره سیاست زدگی بر نظام آموزش عالی، افزایش بی اخلاقی های پژوهشی، نبود ارتباطات بین المللی، ناهمزمانی برنامه های درسی با نیازهای جامعه، ضعف زیرساختارهای تکنولوژیکی و غیره مواجه شده است که سطح کیفی آن را دچار تنزل کرده است (کیخا، عبداللهی، خورسندی

طاسکوه، ۱۳۹۸)، کمیسیون تغییر آموزش حسابداری^۱ (آمریکا) در بیانیه شماره یک خود (۱۹۹۰) تحت عنوان «هدف های آموزشی حسابداران» آورده است: «فراگیران باید در فرآیند یادگیری مشارکت فعال داشته باشند و نباید صرفاً دریافت کنندگان غیر فعال اطلاعات باشند» (برزگر، رحمانیان کوشکی، کمالی راد، ۱۳۹۸).

داشتن سابقه ی تاریخی در آموزش حسابداری می تواند بیانگر این باشد که هر جامعه ای تا چه میزان دارای پیشرفت اقتصادی بوده است و به واسطه ی آن به آموزش حسابداری نیاز پیدا کرده است. با مطالعه تاریخ آموزش حسابداری می توان به نکات قابل توجهی دست یافت که می تواند در بهبود وضعیت آموزش فعلی و یا برنامه ریزی برای آینده مفید بوده و یا لاقلاً از بروز مشکلات مشابهی که در گذشته وجود داشته جلوگیری کند و یا در رفع نقایص موجود در آموزش موثر باشد (محمدی زاوله، یونسی، ۱۳۹۲). با توجه به اینکه اکثر پژوهش های انجام شده در ارتباط با حوزه آموزش حسابداری در ایران به بررسی موانع و عوامل موثر بر آموزش و توسعه حسابداری پرداخته است و هیچکدام از محققان به دانسته ها و تجربیات مکتون و زیسته کسانی که از خبرگان و قدمای آموزش حسابداری دانشگاهی در ایران هستند، مراجعه نکرده اند، تا اینکه سیر تطور و راه پیموده شده و مولفه های درگیر با آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران را مورد بررسی قرار دهند و نسبت به مستندسازی آن اقدام نمایند. از سوی دیگر وجه تمایز پژوهش حاضر روش تحقیق استفاده شده (تاریخ شفاهی) در این پژوهش است که در پژوهش های انجام شده، روش تحقیق مذکور مورد استفاده قرار نگرفته است.

تاریخ شفاهی، منبعی برای اطلاعات و شکلی از پژوهش تاریخی است که با استفاده از اظهارات شرکت کنندگانی که دارای تجارب دست اول در مورد مساله تحت بررسی هستند، گذشته نزدیک را مورد پژوهش قرار می دهد (حریری، ۱۳۹۶). فینگان^۲ (۱۹۹۲) از تاریخ شفاهی به عنوان یک رویکرد یا حتی یک رشته علمی یاد می کند. وی معتقد است، تاریخ شفاهی روشی برای اکتشاف یک سلسله منابع ویژه به منظور شناخت جوامع و مردمی است که فاقد تاریخ (به معنی پیشینه های مستند معمول) هستند (فینگان، ۱۹۹۲). در پژوهش حاضر با مراجعه به دانسته ها، تجربیات و مسیر پیموده شده کسانی که از خبرگان و قدمای آموزش حسابداری دانشگاهی در ایران می باشند، تاثیر عناصر تشکیل دهنده آموزش بر توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران تبیین و مورد بررسی قرار می گیرد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

توسعه و بهبود آموزش عالی با بررسی و ریزینی در کلیه جوانب مربوط به آموزش محقق می شود. به تعبیری می توان گفت سیستم آموزش عالی به مانند صورتهای مالی شرکتها، نیاز به

حسابرسی مستمر دارد. برای تصدیق این مطلب می توان به تلاش کشورهای برتر در حسابداری مانند آمریکا اشاره کرد که برای بررسی و بهبود سیستم آموزش حسابداری خود هر ساله مقالات و کتب مختلف منتشر می کند و حتی دارای مجلات کاملا تخصصی برای انتشار یافته تحقیقات انجام شده در زمینه بررسی آموزش حسابداری و شیوه های نوین بهبود آن می باشد. از آن جمله می توان به مجله پیشرفتهای آموزش حسابداری، مباحث آموزش حسابداری، مجله آموزش حسابداری و آموزش حسابداری اشاره کرد. علی الرغم اهمیتی که آموزش و تحقیقات مربوط به آن در جوامع دارد، متأسفانه در کشور ما به ویژه در رشته حسابداری توجه به موضوع آموزش حسابداری بسیار کم رنگ بوده است و بهترین گواه این مطلب نیز سرفصلهای درسی این رشته، شیوه های آموزش دروس دانشگاهی و عدم توجه به نیاز بازار کار و حرفه حسابداری است (مجتهدزاده، ۱۳۸۰؛ صالحی، رستمی، نصیرزاده، ۱۳۹۳ و نائب زاده و همکاران، ۱۳۹۱).

منظور از آموزش حسابداری، فعالیتی است که به تعلیم راه ها و روش ها و فنون لازم در فرآیند جمع آوری، طبقه بندی و گزارش داده هایی می پردازد که این داده ها بسیار مهم بوده و می توانند بر روی تصمیم افراد و تصورات و قضاوتهای آنها اثر بگذارد. ضروریست که دانشگاه ها شیوه آموزشی موثر و کارآمدی در تعلیم و تربیت دانشجویان رشته حسابداری داشته باشند تا این دانشجویان در آینده بتوانند نیازهای دنیای صنعت را به خوبی برآورده ساخته و در شغل حرفه ای خود موفق باشند. یکی دیگر از اهداف آموزش حسابداری شکل دهی مفهوم یادگیری مستمر در شخصیت افراد است. به واسطه شکل گیری این مفهوم در شخصیت افراد است که آنها می توانند صلاحیتی که از آنها انتظار می رود را از طریق بالندگی و بروز رسانی دانش خود، دارا شوند. به موازات این اهداف نقشه راهی که آینده آموزش حسابداری را در آمریکا تعیین می کند توسط کمیسیون تغییرات آموزش حسابداری در کشور آمریکا ترسیم شده است که نشان می داد آموزش نحوه یادگیری مستمر توسط اساتید به دانشجویان چقدر برای بقای حرفه ای آنها لازم است. (پاکزاد، دیانتی دیلمی، ۱۳۹۶).

براساس نظر ملک آرائی (۱۳۹۴) برای اینکه فرآیند آموزش به درستی اجرا شود، توجه به پنج عامل ضروری است این پنج عامل شامل الف- آموزش دهنده ب- آموزش گیرنده ج- وسایل یا امکانات آموزشی د- محتوای آموزشی و- ارزیابی مداوم برنامه های آموزشی می باشد (ملک آرائی، ۱۳۹۴). از منظر دیگر با توجه به اینکه محیط یادگیری و آموزشی زمینه ای است که دانشجویان از آن به عنوان ابزار استفاده می کنند تا به یادگیری و عملکرد مطلوب برسند، به همین دلیل محیط یادگیری، با کیفیت و عملکرد تحصیلی دانشجویان در ارتباط است (یحیوی و نامور، ۱۳۹۹). از سوی دیگر شناخت ویژگی های مطلوب یک مدرس اهمیت بالایی داشته و بر شناخت دیگر عوامل از جمله شناخت یادگیرنده یا فراگیر مقدم است.

ویژگی‌های فردی استاد از مواردی است که گاهی توانایی‌های علمی استاد را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد، زیرا آموزش بیش از هر چیز به شخصیت و خصایص و توانمندی‌های آموزش دهنده (مدرس) بستگی دارد و همه عوامل آموزشی تحت تأثیر آن می‌باشد (عابدینی، ۲۰۱۰). یک استاد شایسته باید دارای ویژگی‌های متعدد باشد تا قادر به افزایش اعتبار و شهرت یک ارگان آموزشی شود. بهبود فعالیت‌های اعضای هیئت علمی نه تنها نیازمند تخصص در رشته علمی ویژه بلکه مستلزم تقویت مهارت‌ها و تخصص‌های دیگر نظیر روان‌شناسی یادگیری، فنون ارزشیابی آموخته‌ها و مدیریت و سازماندهی فرآیندهای آموزشی و گروهی است. این در حالی است که بیش تر اعضای هیئت علمی، آموزشی نظام مند و کلی یا هیچ‌گونه آموزشی در تعلیم، تربیت و تدریس ندیده‌اند (منیج، ۱۹۹۱). در بسیاری از کشورها، از جمله ایران، دانش‌آموختگان بدون توجه به این شایستگی‌ها، بلافاصله به عنوان اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها مشغول به کار می‌شوند. (بنکداری، مهران، ماهرو زاده و سید عباس هاشم، ۱۳۹۵). دمسکی و فلینگهام شرایط آموزش و تحقیق و مسئولیت دانشگاهی حسابداری در دانشگاه را مورد تاکید قرار داده‌اند. در دیدگاه آنها، ابتدا دانشگاهی بودن مطرح است و حسابداری در درجه دوم قرار دارد. به هر حال، نمی‌توان از حسابداری انتظارات زیادی داشت، چراکه در مقایسه با علوم و رشته‌های دانشگاهی دیگر چون زیست‌شناسی، فیزیک و حتی اقتصاد در دوران نوجوانی خود به سر می‌برد. ولی انتظار می‌رود تا با توجه به گسترده شدن حرفه حسابداری در تمامی سطوح جامعه و پتانسیل بالقوهای که در این حرفه نهفته است، هر روز بر توسعه و پیشرفت آن افزوده شود. بی‌شک، توسعه مداوم و اثبات حابداری به عنوان یک علم و یک رشته دانشگاهی بدون تلاش و اهتمام دانشگاهیان میسر نمی‌شود. تجربه نشان داده است که دانشجویان دوره لیسانس در اوج آرمانگرایی خود قرار دارند و بیشتر به رفتار استادان در برخورد با موضوعات اخلاقی توجه می‌کنند. شیوه برخورد باید طوری باشد که به دانشجویان اجازه داده شود در مورد مسائل و موضوعات بحث و گفتگو کنند و هر دانشجو حق مخالفت نسبت به تصمیم دیگری داشته باشد. (وایت، ۲۰۰۴: ۵۳). (محمدیان، ۱۳۹۰).

گالینا، ام‌جی^۳ (۲۰۰۴) طی پژوهشی به مطالعه آموزش حسابداری بخش خصوصی در روسیه پرداختند. نتایج پژوهش آنان حاکی از آن است که کیفیت آموزشی ارائه شده به دانشجویان حسابداری روسیه با روش آموزش از دور به طور قابل توجهی پایین تر از دانشجویان تمام وقت بوده است. همچنین حسابدارانانی که توانایی و مهارت خواندن منابع اصلی و انگلیسی حسابداری را دارند، از نظر تعدادی بیش از آنهایی هستند قادر به خواندن متون انگلیسی نیستند، می‌باشند، در نتیجه این موضوع باعث مطالعه منابع اصلی توسط گروه اول و پیشرفت آنان شود.

ام جی^۴ (۲۰۰۵) در پژوهشی به مطالعه و مقایسه حسابداری مقدماتی در اوکراین و ایالات متحده آمریکا پرداخت. یافته ها نشان داد که دانشجویان حسابداری اوکراین مدت زمان بیشتری را صرف مطالعه حسابداری و سایر موضوعات در مدت حضور در دانشگاه می کنند.

تایلپ^۵ (۲۰۱۳) به بررسی موفقیت تحصیلی در دوره های حسابداری از دیدگاه دانشجویان: شواهدی از لیبی پرداخت. یافته ها نشان داد که دانشجویان نسبت به منابع درسی و موانع یادگیری دوره های حسابداری درک منفی دارند، این موانع یادگیری شامل فقدان اساتید مجرب حسابداری و کارگاه و برنامه های کامپیوتری، خوابگاه های شلوغ، عدم تعامل بین اساتید و دانشجویان، فاصله بین آنچه که تدریس می شود و آنچه که در عمل کاربرد دارد، کتاب های درسی و امتحانات نامناسب و عدم مهارت در زبان انگلیسی می باشد. همچنین تأکید بیشتر بر تدریس تکنیک های حسابداری کامپیوتری، بهبود اثربخشی اساتید حسابداری و ارائه کتاب های درسی دوره های حسابداری پیش از دانشگاه می تواند مفید باشد.

آروش بی، رومانوس^۶ (۲۰۱۴) به مطالعه چالش های آموزش حسابداری: شواهدی از نیجریه پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که تحقق توسعه حسابداری، مستلزم آموزش اثربخش و بازآموزی حسابداران حرفه ای می باشد. همچنین لازم است بودجه مناسبی در بخش آموزش و بازیابی منظم برنامه های درسی حسابداری نوین در نظر گرفته شود.

سینگ و داس^۷ (۲۰۱۸) به مطالعه مقایسه ای آموزش حسابداری در هند و آمریکا پرداختند. یافته های آنان نشان داد که حسابداری در هند تأکید بر حسابداری مالی و بهای تمام شده دارد، در صورتی که در آمریکا آموزش حسابداری تأکید بر حسابداری بهای تمام شده و حسابداری مدیریت دارد. به طور کلی شواهد نشان داد که آموزش حسابداری هنوز نیاز به اصلاحات دارد تا اثربخشی لازم را در کاهش بیکاری و مواجهه با چالش های کنونی اقتصاد جهانی در زمینه کسب و کار و صنعت، داشته باشد.

حاجیها (۱۳۸۸) به مطالعه گزینش دانش آموزان خلاق در مقطع متوسطه منشا تحول آفرینی آتی در حرفه حسابداری پرداخت. نتایج نشان داد که، دانشجویانی که با دیپلم حسابداری وارد دانشگاه می گردند دارای عملکرد بهتری نسبت به سایر دانشجویان نیستند. در حالیکه عملکرد دانشجویانی که با دیپلم ریاضی - فیزیک وارد رشته حسابداری شده اند نسبت به سایر رشته ها تفاوت معناداری داشته و آنها نسبت به سایرین عملکرد بهتری داشتند.

اعتمادی، منطقی، همت عبیری (۱۳۸۹) به بررسی سیستم آموزش حسابداری در ایران و مقایسه آن با دانشگاه های برتر آمریکا پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که برخی از علل عدم اعتلاء آموزش حسابداری در ایران چند شغله بودن اساتید رشته حسابداری، عدم ارتباط دانشگاهها و مراکز آموزش عالی با مراکز صنعتی و حرفه ای، کمبود حقوق و وجود مشکلات رفاهی اساتید، ضعف اطلاعات و معلومات پایه دانشجویان ورودی به رشته حسابداری، فقدان

دوره های کارآموزی برای دانشجویان رشته حسابداری در طول دوران تحصیل، کمبود کنفرانسها و سمینارها، کمبود اساتید زبده و ذیصلاح در رشته حسابداری می باشد.

باغومیان، رحیمی باغی (۱۳۹۰) به مطالعه موانع پیشرفت آموزش حسابداری در ایران، پرداختند. یافته های تحقیق نشان داد که تسلط ناکافی استادان و دانشجویان رشته حسابداری به زبان انگلیسی و فناوری اطلاعات، مهم ترین عاملی بوده که به عنوان مانع پیشرفت آموزش حسابداری به شمار آمده است.

دهقان دهنوی، صبا و معین الدین (۱۳۹۱) به مطالعه تعیین اجزای دانش و مهارت آموزش حسابداری در محیط های تجاری جدید با رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری پرداختند. نتایج پژوهش آنان حاکی از این است که با توجه به عدم هماهنگی نیازهای جامعه حرفه ای حسابداری با آنچه که در دانشگاه آموزش داده می شود، بازنگری در برنامه درسی آموزش حسابداری ضرورت دارد.

صالحی، نصیرزاده، رستمی (۱۳۹۳) به بررسی چالش های آموزش حسابداری در ایران از دید شاغلین حرفه و مراجع دانشگاهی پرداختند. نتایج نشان داد که از دید پاسخ دهندگان سیستم کنونی آموزش حسابداری نتوانسته به رسالت خود جهت تعلیم و تجهیزکافی دانشجویان با مفاهیم حسابداری جهت فعالیت مناسب در بازار کار در چهار حوزه از پنج حوزه مورد بررسی عمل کند. بررسی های بیشتر نیز آشکار ساخت که پاسخ دهندگان به ترتیب از وضعیت کنونی، عدم توجه کافی به آشنایی دانشجویان با ابزارهای نوین تکنولوژی اطلاعات، عدم توجهی کافی به آموزش مناسب موارد قانونی مورد نیاز دنیای عمل و نداشتن مهارت عملی کافی دانشجویان در مقایسه با مواردی همچون عدم انتقال کافی مفاهیم و آموزش های اخلاقی به دانشجویان و عدم انطباق مطالب آموزشی با استانداردهای حسابداری، شکایت بیشتری داشتند. همچنین آموزش حسابداری در ساختار جاری که ارائه می شود دور افتاده و ناقص می باشد و نیاز به اصلاحات اساسی دارد و محتوای دروس حسابداری باید براساس تقاضای بازار، نه براساس علایق دانشگاه تعیین شود.

کیخا، عبداللهی، خورسندی طاسکوه (۱۳۹۸) به مطالعه شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش از دیدگاه متخصصان آموزش عالی و دانشجویان دکتری پرداختند. یافته ها نشان داد که عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش در سطح کلاس درس به چهار دسته؛ استاد (آکادمیکی و شخصیتی)، دانشجو (تحصیلی و نگرشی - شخصیتی)، محتوای درسی (ساختاری و اجرایی)، امکانات و زیرساختها (زیرساخت سخت و تکنولوژیکی - علمی) تقسیم می شوند. موانع آموزش با کیفیت در آموزش عالی نیز به دو دسته درون دانشگاهی (استاد، دانشجو، محتوای درسی و امکانات و زیرساختها) و فرا دانشگاهی (در سطح خرد و سطح کلان) تفکیک شدند.

همچنین نقش دانشجو در افزایش کیفیت آموزش نیز به دو دسته عوامل درونی (علمی تحصیلی و نگرشی) و عوامل بیرونی (مدیریتی اجرایی، سیاستی) طبقه سازی شدند. جامی، حسینی (۱۳۹۸) به بررسی موانع و مشکلات موثر بر آموزش و به کارگیری حسابداری زیست محیطی از منظر دانشجویان حسابداری پرداختند. نتایج نشان داد، عدم کفایت واحدهای درسی مربوطه، کمبود منابع آموزشی مناسب و به روز و عدم کفایت آموزشهای کافی در دانشگاهها از جمله موانع آموزشی در اجرای حسابداری محیط زیست می باشد.

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع پژوهش های کیفی (تاریخ شفاهی با رویکرد تحلیل محتوا) می باشد. در تاریخ نگاری شفاهی هدف پژوهشگر اساساً تدوین تاریخ یک دوره یا یک رخداد خاص صرفاً بر بنیان داده های شفاهی است. به این منظور او همانند یک مورخ ناگزیر است ابتدا موضوع و سپس روش کارش را انتخاب کند، شخصیت های صاحب خبر، اعم از بازیگران و آگاهان سیاسی را برای تهیه ی داده های لازم شناسایی و با آن ها مصاحبه کند (ملائی توانی، ۱۳۸۹). اظهارات و مدارک شفاهی، همچنین در تکمیل پیشینه های کتبی نیز منابع ارزشمندی به شمار می روند و می توانند پژوهشگر را در رسیدن به دیدگاهی کلی در مورد مدارک موجود یاری کنند و توجه وی را به جنبه های مهمی جلب کنند که در مدارک نوشتاری به روشنی آشکار نیست. تاریخ شفاهی، همچنین می تواند حس زنده ای از شرایط و فضای موجود در زمان مورد نظر را منتقل کند که منابع نوشتاری قادر به انتقال آن نیستند. گورمن و کلایتون^۱ (۱۹۹۷) معتقدند که، متمایز کردن تاریخ شفاهی از تاریخچه زندگی نکته حائز اهمیت است. تاریخچه زندگی اشاره به «خود - زندگینامه گفتاری»^۲ دارد که در طی آن، شرکت کنندگان، بخش های جالب و مهمی از زندگی خود را شرح می دهند، حال آن که تاریخ شفاهی تلاش می کند تجارب شخصی را در یک زمینه وسیع تر قرار دهد (گورمن و کلایتون، ۱۹۹۷) (حریری، ۱۳۹۶).

ابزار گردآوری داده ها در این پژوهش مصاحبه غیر ساختار مند یا مصاحبه عمیق و چهره به چهره و غیر رسمی با اساتید و قدمای حسابداری ایرانی می باشد. روش نمونه گیری این پژوهش، نمونه گیری تئوریک یا مبتنی بر هدف می باشد. در نمونه گیری تئوریک یا مبتنی بر هدف، در حالی که نمونه گیری به روش آسان شروع می شود و به صورت گلوله برفی ادامه می یابد، بیشتر به صورت نمونه گیری مبتنی بر هدف در می آید. به عبارت دیگر، محقق تاریخ شفاهی معمولاً می کوشد به صورت هدفدار، بر مبنای اینکه چه نوع اطلاعات خاصی در پی یافته های اولیه لازم است، نمونه هایی را انتخاب کند. بنابراین، اینکه بعداً چه کسانی انتخاب شوند بسته به این است که قبلاً چه کسانی آمده و چه اطلاعاتی داده اند. نتیجه آنکه فرآیند

نمونه گیری در تحقیقات تاریخ شفاهی مبتنی بر تصمیماتی است که در عرصه گرفته می شود و ویژگی اساسی آن حساس بودن به شرایط، اطلاعات جمع آوری شده و تفاسیر انجام شده است (توکلی، ۱۳۹۶). مراحل اجرای این پژوهش شامل تدوین پرسش های پژوهش، گردآوری داده ها، کدگذاری داده ها، نوشتن یادداشت تحلیلی، ثبت اندیشه ها و تفسیر خود از داده ها، نگارش و مستندسازی می باشد. در پژوهش حاضر با توجه به اینکه پارادایم تحقیق تفسیری، روش تحقیق کیفی و نوع تحقیق اکتشافی می باشد، نیاز به فرضیه نداریم. لذا سوال باز این پژوهش عبارت است از:

نقش عناصر آموزش در توسعه حسابداری در دانشگاههای ایران چگونه است؟

۳-۱. اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه شوندهگان

مصاحبه شوندهگان عمدتاً دارای تجربه و سابقه طولانی و درخشان در موضوع آموزش، تدریس، تالیف کتب و مقالات متعدد و سابقه اجرائی در حسابداری بوده اند و در دانشگاه های تهران، علامه طباطبائی، شیراز، الزهراء، بین المللی امام خمینی قزوین، شهید چمران اهواز، نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی (فیروزکوه، تهران مرکز، قم، اصفهان، خوراسگان، مبارکه)، خاتم و دانشگاههای سایر کشورها (آمریکا، انگلستان و افغانستان) سابقه تدریس و اکثراً دارای عضویت در هیات علمی گروه حسابداری دانشگاه های مذکور (داخل ایران) می باشند، به طور کلی مصاحبه شوندهگان از نظر سابقه آموزش دانشگاهی و حرفه ای در سطح بالایی بوده اند به طوری که دستیابی به تاریخ شفاهی حسابداری دانشگاهی در ایران صرفاً با مراجعه به آنها امکان پذیر بود. در ادامه براساس جدول ۱ اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه شوندهگان ارائه می شود:

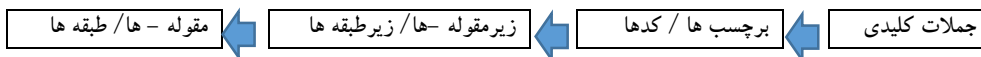
جدول ۱. خلاصه اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه شوندهگان

متغیر	شرح	فراوانی	جمع	درصد	جمع درصد	توضیحات
مرتب علمی	استاد	۷	۳۳٫۳۵	۲۳٫۸	۱۰۰	اکثریت مصاحبه شوندهگان (۳۳٫۳۵ درصد) دارای مرتبه علمی استاد می باشند
	دانشیار	۵	۱۹٫۰۵			
	استادیار	۴	۲۳٫۸			
جنسیت	مدرس	۵	۲۱	۹۵٫۲	۱۰۰	مقوله نمایایی جنسیت این پژوهش به نفع مردان است
	مرد	۲۰				
	زن	۱				
میزان تحصیلات (حسابداری)	دکترای تخصصی	۱۶	۲۱	۷۶٫۲	۱۰۰	اکثریت مصاحبه شوندهگان (۷۶ درصد) دارای تحصیلات دکترای تخصصی می باشند
	کارشناسی ارشد	۴				
	کارشناسی	۱				
سابقه تدریس	بین ۱۵-۲۰ سال	۳	۲۱	۱۴	۱۰۰	کمترین سابقه تدریس ۱۵ سال و بیشترین سابقه تدریس ۴۲ سال
	بین ۲۱-۲۵ سال	۳				
	بین ۲۶-۳۰ سال	۶				
سن	بالای ۳۰ سال	۹	۲۱	۱۴	۱۰۰	کمترین سن ۴۹ سال و بیشترین سن ۷۶ سال
	بین ۴۵-۵۵ سال	۳				
	بین ۶۵-۵۶ سال	۱۱				
دانشگاه / محل تدریس	بالای ۶۵ سال	۷	۲۱	۵۲	۱۰۰	اکثریت مصاحبه شوندهگان (۴۴ درصد) عضو هیات علمی دانشگاه های دولتی هستند
	دولتی	۱۰				
	آزاد	۴				
	غیرانتفاعی	۲				
	سایر	۵				

هیئت علمی / غیر	هیئت علمی	۱۶	۲۱	۷۶	۱۰۰
هیئت علمی	غیر هیئت علمی	۵		۲	

۳-۲. تجزیه و تحلیل داده ها

در ادامه با کمک شکل ۱ مراحل کدگذاری و مقوله بندی داده ها نمایش داده می شود:

شکل ۱. مراحل کدگذاری و مقوله بندی داده ها

برابر جدول ۲ مراحل تحلیل محتوای کیفی برای رسیدن به پاسخ سوالات پژوهش ارائه شده است.

جدول ۲. مراحل تحلیل محتوای کیفی در تاریخ شفاهی

گام ۱	مشخص کردن مسئله پژوهش
گام ۲	مطالعه منابع مرتبط و موجود با موضوع
گام ۳	آشنایی با قالب های ارائه مطالب
گام ۴	مفهوم پردازی
گام ۵	تنظیم شیوه نامه جمع آوری داده ها و توجه به جنبه هایی از متن مصاحبه
گام ۶	جمع آوری داده ها و بازبینی (مفاهیم و مقوله هایی که برپایه استقرا از داده ها شکل می گیرند مدام با داده های جدید محک زده، اصلاح و تکمیل شوند)
گام ۷	تفسیر داده ها و گزارش نویسی

(منبع: توکلی، ۱۳۹۶)

۳-۳. اعتبارسنجی و روایی

در این پژوهش، برای اعتباربخشی به مدل و نتایج پژوهش، از زاویه بندی «کنترل اعضا» و «معیار مقبولیت» (کوربین و استراوس، ۲۰۰۸) استفاده شده است. زاویه بندی استفاده از منابع متفاوت در تکمیل داده های تاریخ شفاهی، مصاحبه از افراد درباره موضوع تحقیق منابع گوناگون این حوزه هستند. بدین منظور، در این پژوهش نمونه ها از میان افرادی که در پیدایش، آموزش و توسعه حسابداری دانشگاهی در ایران نقش مهمی داشته اند و دارای سوابق درخشان و رتبه های مختلف دانشگاهی و همزمان دارای عضویت در کمیته ها و انجمن های مختلف علمی و حرفه ای می باشند، برگزیده شدند. اعتبار عضو یا اعتبار پاسخگو زمانی رخ می دهد که پژوهشگر نتایج را برای دستیابی به قضاوت اعضا، به آنها برگرداند (توکلی، ۱۳۹۶). در این پژوهش به منظور اعتباربخشی به مدل پژوهش و اعتبار یافته ها، نتایج تحلیل و رمزگذاری پژوهش در اختیار ده نفر (۵ نفر از مصاحبه شوندگان و ۵ نفر خارج از مصاحبه شوندگان) قرار گرفت و نظر آنها در خصوص رمزهای استخراجی از متون داده ها اخذ گردید. عموماً برچسب های مفهومی الصاق شده را با محتوای داده ها مناسب و معتبر تلقی نمودند. در رویکرد کیفی اشباع نظری میزان نمونه ها را مشخص می کند (مومنی راد و همکاران، ۱۳۹۲) و دستیابی به اشباع نظری (عدم اضافه شدن مفاهیم و مقوله های جدید در مصاحبه های آخر) گواهی بر اعتبار یافته های پژوهش است. در چارچوب شیوه توصیف شده برابر شکل ۲، تعداد

رمزگذاری داده ها، نهایتاً تعداد ۳۰۳ مفهوم استخراج گردید. در مرحله دوم استخراج مقوله ها، پس از چند مرحله بررسی و بازنگری لازم، ارتباطات مقوله ها تحلیل شد و تعداد شش مقوله اصلی سطح اول و تعداد ۵۲ مقوله سطح دوم استخراج گردید. در ادامه برابر جدول ۳ نمونه ای در خصوص طبقه بندی مقوله سطح اول (آموزش دهنده)، که حاوی هشت مقوله سطح دوم و ۳۵ خرده مقوله (مفاهیم) می باشد ارائه می شود:

جدول ۳. نمونه مقوله سطح اول، سطح دوم و خرده مقوله (مفاهیم) استخراج شده

مقوله اصلی	مقوله سطح دوم	خرده مقوله (مفاهیم)
آموزش دهنده	استفاده از اساتید خبره و توانمند در دانشگاه	استفاده از تجربیات اساتید باتجربه در جهت پیشرفت اندیشه های حسابداری تأثیر دانش آموزش دهنده بر توسعه آموزش حسابداری تدریس متخصصان در دانشگاه
	آموزش ضمن خدمت، ارزشیابی مستمر علمی و به روز بودن اساتید	معضل فقدان دانش و تسلط کافی مدرس در کلاس های حسابداری تدریس اساتید دانشگاهی بر اساس رشته کاری مرتبط در حرفه تدریس اساتید بر اساس تسلط، مهارت و توانمندی بر دروس مورد تدریس لزوم آموزش و سنجش مستمر به روز بودن اساتید حسابداری دانشگاهها لزوم آموزش مستمر اساتید حسابداری و به روز بودن اهمیت فرصت مطالعه اساتید
آموزش دهنده	الزامات قانونی اساتید در دانشگاه	لزوم استفاده از منابع به روز توسط اساتید حسابداری تدریس موظفی اساتید حسابداری آیین نامه های آموزشی دانشگاهها
	اخلاق حرفه ای اساتید	لزوم رعایت همزمان اخلاق در حرفه و دانشگاه اهمیت اخلاق حرفه ای اساتید در دانشگاه تدریس اساتید دانشگاه با علاقمندی و عشق
وضعیت مالی و رفاه اساتید	ویژگی های رفتاری و فردی اساتید	ایجاد انگیزه و علاقه در دانشجویان حسابداری توسط اساتید اهمیت اعضاء هیات علمی حسابداری به آموزش حسابداری لزوم تعصب و اهمیت دادن اساتید حسابداری به بحث آموزش در دانشگاه حمایت اساتید از دانشجویان دلخواه خود عدم تمایل متخصصان حرفه ای حسابداری به هیات علمی شدن
	وضعیت مالی و رفاه اساتید	عدم تأمین و پشتیبانی مالی اساتید توسط دانشگاهها رفاه نامناسب اساتید حسابداری ایران نسبت به کشورهای همسایه کیفیت پایین آموزش و در دسترس نبودن اساتید دانشگاه به جهت مسایل مالی تأثیر تراکم کاری اساتید بر توسعه آموزش حسابداری انگیزه های چند فعالیتی بودن اساتید
چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری	چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری	مزایای چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری (مفید بودن تجربه حرفه ای اساتید حسابداری در آموزش در دانشگاه) معایب چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری (نظرات چند فعالیتی اساتید رشته حسابداری به آموزش دانشگاهی)
	چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری	معایب چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری (چند فعالیتی بودن اساتید عامل کیفیت آموزشی پایین در دانشگاهها) معایب چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری (تأثیر منفی تصدی بست های مدیریت ارشد اساتید رشته حسابداری بر تدریس و آموزش) لزوم ایجاد تعادل بین فعالیت های دانشگاهی و حرفه ای اساتید تأثیر روش تدریس اساتید بر توسعه آموزش حسابداری لزوم تأکید بر دلائل و جنبه های نظری و استدلالی در آموزش حسابداری لزوم توجه به ماهیت تدریس در دانشگاههای ایران نحوه تدریس اساتید حسابداری در دانشگاه استفاده اساتید از زیر ساخت و وجود سیستم بویا

در این راستا به هر جمله، پاراگراف از داده های پژوهش (متون مصاحبه ها) یک برچسب مفهومی در پایین ترین سطح چسبانده می شود. به عنوان نمونه و مصداقی، داده های برآمده از مصاحبه های چهار نفر از مشارکت کنندگان ارائه می شود. داده های برآمده از مصاحبه های (A08 و A016) به شرح زیر رمزگذاری شده است:

«... یک سری دروسی به عنوان دروس تخصصی تعیین شده است و حقیقتش بستگی دارد به استادان عزیزی که اینها را درس می دهند یعنی سرفصل ها خلاصه خوب است و مهم است ولی مهمتر از آن این است که آن استادان عزیزی که تشریف می برند و این سرفصل ها را درس می دهند چه کار باید بکنند. بعد سرفصل ها کلی است مثلاً فرض کنید آشنایی با سیستم های جدید حسابداری مدیریت یک سرفصل کلی است خوب من می توانم خیلی عمیق بروم این مطلب را بشکافم سیستم ها را مورد بحث و بررسی قرار بدهم دقیق به دانشجوی آموزش بدهم چه سیستم هایی وجود دارد چه معایی این سیستم ها دارند دانشجوی دقیق با سیستم ها آشنا بشود و خودش برود بنشیند پشت کامپیوتر و این سیستم ها را پیاده بکند یا اینکه نه چند تا کلمه در کلاس بگویم ظاهراً سرفصل را هم پوشش بدهم. بنابراین همه به استاد بر می گردد. البته قبول دارم سیلابس هم مهم است یک لاگ لاین است به هر حال که این مطالب باید گفته بشود ولی مهمتر از آن به نظر من استادان عزیز است که این سیلابس ها را پیاده می کنند....» (A16).

در مرحله اول با توجه به بررسی و تجزیه و تحلیل متون مصاحبه (A16)، برچسب مفهومی خرده مقوله (مفاهیم) «استفاده از تجربیات اساتید با تجربه در جهت پیشرفت اندیشه های حسابداری» الصاق شد. همچنین در ادامه یک نمونه از متون مربوط به مصاحبه شونده (A08) ارائه شده است:

«... رکن اول آموزش دهنده است خوب برای اینکه کیفیت آموزش بالا برود این آموزش دهنده بایستی خودش دانش و مهارت لازم را برای آموزش داشته باشد پس اگر شما آمدید یک سری اساتید یا آموزش دهنده ها در حقیقت اینها دانش و مهارت لازم را نداشته باشند طبیعتاً کل آموزش را با مشکل مواجه می کند، پس اولین جزء آموزش دهنده می شود که دانش و مهارت برای ارائه آموزش داشته باشند، اگر نباشد کیفیت به دست نمی آید، بنابراین عامل موثر است.....» (A08).

در این مرحله با توجه به بررسی و تجزیه و تحلیل متون مصاحبه (A08)، برچسب مفهومی (خرده مقوله) «تاثیر دانش آموزش دهنده بر توسعه آموزش حسابداری» الصاق شد. در مرحله بعد با بررسی و پایش متون مصاحبه ها، چهار برچسب مفهومی دیگر برابر جدول ۳ الصاق شد، تا اینکه تعداد برچسب های مربوطه که از نظر موضوعی با هم مرتبط هستند جمعاً شامل شش برچسب گردید، سپس شش برچسب مفهومی پیشگفته در یک طبقه قرار گرفت و از ادغام آنها

مقوله سطح دوم «استفاده از اساتید خبره و توانمند در دانشگاه» استخراج و در جدول ۳ ارائه شد.

در ادامه نمونه ای دیگر از داده های برآمده از مصاحبه های دو نفر از مشارکت کنندگان (A03 و A17) به شرح زیر رمزگذاری شده است:

«... در علوم پزشکی دوره های آموزش ضمن خدمت را خود وزارت بهداشت و درمان در بیمارستان ها و دانشگاه ها برگزار می کند، ما در رشته حسابداری متاسفانه چنین چیزی را نداریم، این می تواند در خود رشته در هر دانشگاه برای بازآموزی اساتید ضمن خدمت آموزش داده شود. بالاخره من ۲۰-۳۰ سال پیش یک مدرک دکترا حسابداری گرفته ام نمی توانم درجا بزنم که همش همان باشد و از آن هم چیزی در نمی آید. هر دانشی بعد از دکترا ذارم خودم یاد گرفتم، بی رودروایی ما تلاشمان همین بوده است که خودمان را به روز نگه داریم. چون می دانیم کمتر از این حرکت کنیم نمی شود. سرمان در کتاب است می خوانیم و می نویسیم، با دانشجو سعی می کنیم دنبال مطلب جدید بگردیم و موضوعات جدید را در تخصص های حسابداری دنبال می کنیم، ولی شخصی و فردی است. اگر کسی نکرد هیچ کسی نیست که بگوید تو چرا انجام ندادی و ارزیابی و یا شاقولی هم برای سنجش استاد وجود ندارد که بسنجد... (A03)».

با توجه به بررسی و تجزیه و تحلیل متون مصاحبه (A03)، برچسب مفهومی خرده مقوله (مفاهیم) «لزوم آموزش و سنجش مستمر به روز بودن اساتید حسابداری دانشگاهها» الصاق شد. همچنین در ادامه یک نمونه از متون مربوط به مصاحبه شونده (A17) ارائه شده است:

«... ببینید مثلا بنده که خودم سال ها است که دارم درس می دهم و استادهای دیگر را من نمی دانم من مثلا چارچوب مفهومی IFRS را درس می دهم سر کلاس دارم تدریس می کنم می گویم استانداردهای آمریکا این را می گوید و IFRS این را می گوید من کاری با استادهای دیگر ندارم که دارند مطالب منسوخ شده را درس می دهند ولی من خودم اینها را درس می دهم روی من خیلی تاثیر گذاشته من در گذشته و حال و آیند هر روز یاد می گیرم هر روز دارم می خوانم. مثلا یک نمونه را به شما بگویم در ۲۰۰۶ در پیش نویس بیانیه مفهومی شماره ۸ آمریکا منتشر شده بود من این را آن زمان در حسابداری میانه درس می دادم می گفتم بچه ها این استاندارد ایران است پیش نویس ۲۰۰۶ این شده تغییر کرده مثلا ویژگی کیفی اطلاعات دیگر قابلیت اتکا نیست به جایش بیان صادقانه آمده من آن زمان اینها را درس می دادم در حسابداری میانه یک ویژگی های کیفی اطلاعات را می گفتم، می گفتم طبق آخرین تغییرات شده این و الان هم این اخلاق را دارم چیز جدید بیاید من درس می دهم و از نظر اطلاعات حسابداری و آموزش به روز هستیم... (A17)».

با توجه به بررسی و تجزیه و تحلیل متون مصاحبه (A17)، برچسب مفهومی خرده مقوله (مفاهیم) «لزوم آموزش مستمر اساتید حسابداری و به روز بودن» الصاق شد. در مرحله بعد با بررسی و پایش متون مصاحبه ها، دو برچسب مفهومی دیگر برابر جدول ۳ الصاق شد، تا اینکه تعداد برچسب های مربوطه که از نظر موضوعی با هم مرتبط هستند جمعاً شامل چهار برچسب گردید، سپس چهار برچسب مفهومی پیشگفته در یک طبقه قرار گرفت و از ادغام آنها مقوله سطح دوم «آموزش ضمن خدمت، ارزشیابی مستمر علمی و به روز بودن اساتید» استخراج و در جدول شماره ۳ ارائه شد.

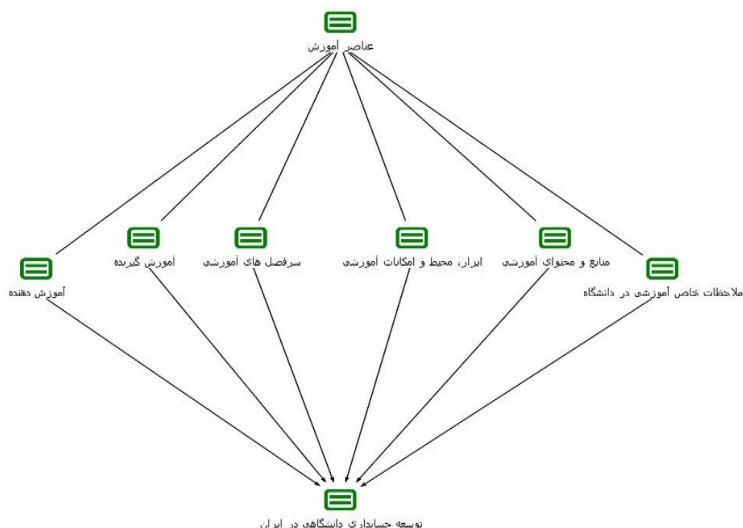
با طی نمودن مراحل کدگذاری به شرح فوق تعداد هشت مقوله سطح دوم طبق جدول ۳ استخراج شد. در نهایت با بررسی، طبقه بندی و ادغام مقوله های سطح دوم (آموزش ضمن خدمت اساتید، ارزشیابی مستمر علمی و به روز بودن اساتید، الزامات قانونی اساتید در دانشگاه، اخلاق حرفه ای اساتید، ویژگی های رفتاری و فردی اساتید، استفاده از اساتید خبره و توانمند در دانشگاه، وضعیت مالی و رفاه اساتید، چند فعالیتی بودن اساتید حسابداری و مهارت های تدریس اساتید) به شرح پیشگفته، مقوله سطح اول «آموزش دهنده» مشخص و در جدول ۳ ارائه گردید.

با توجه به مطالب پیشگفته و اجرای فرآیند پژوهش حاضر و انجام مراحل سه گانه کدگذاری باز، محوری و گرینشی در نهایت برابر جدول ۴ تعداد ۶ مقوله اصلی سطح اول مربوط به توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران استخراج گردید.

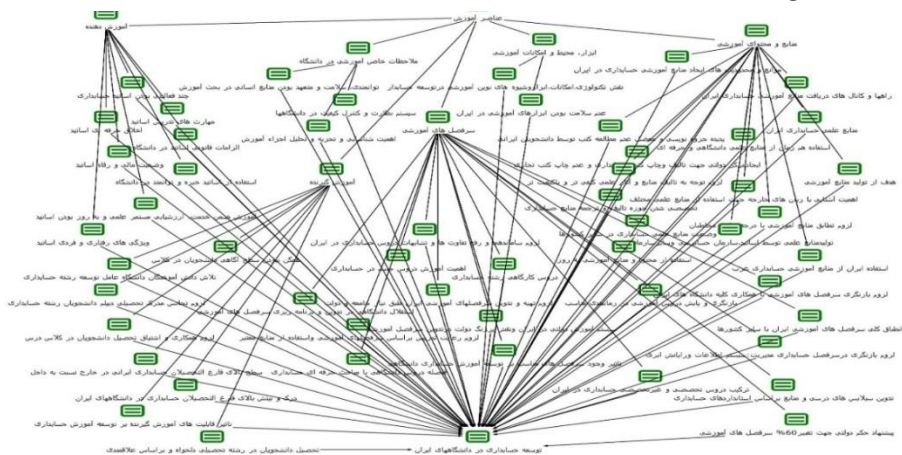
جدول ۴. مقوله های اصلی سطح اول استخراج شده

کد مقوله	مقوله اصلی (سطح اول)
C01	آموزش دهنده
C02	آموزش گیرنده
C03	سرفصل های آموزشی
C04	ابزار، محیط و امکانات آموزشی
C05	منابع و محتوای آموزشی
C06	ملاحظات خاص آموزشی در دانشگاه

بر پایه مصاحبه ها و تجزیه و تحلیل های انجام شده و اجرای مراحل رمزگذاری سه گانه، الگوی کیفی پژوهش و شبکه ارتباطات مقوله ها به شرح شکل ۳ ارائه گردیده است. در الگوی ارائه شده شاخص های تاثیرگذار بر توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران شناسایی شد. با ارائه الگوی مذکور سعی شده است، نگاه دقیق و جامعی در خصوص مولفه های تاثیرگذار بر توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران ارائه شود، تا از این طریق بتوان با رهبری، برنامه ریزی و نظارت مناسب و جهت دهی به مولفه های شناسایی شده، پیشرفت و توسعه آموزش با کیفیت حسابداری در دانشگاه های ایران را محقق نمود.

شکل ۳. شبکه ارتباطات تاثیر عناصر آموزش بر توسعه حسابداری دانشگاهی در ایران در ادامه مدل تشریحی شبکه ارتباطات عناصر آموزش و توسعه حسابداری دانشگاهی در ایران طبق شکل ۴ ارائه شده است.

شکل ۴. مدل تشریحی شبکه ارتباطات عناصر آموزش و توسعه حسابداری دانشگاهی در ایران

۴-۲. تشریح مقوله ها و شبکه ارتباطات بین آنها

با توجه به تجربیات زیسته مصاحبه شوندگان و با در نظر گرفتن بازه زمانی ۵۰ تا ۶۰ سال گذشته و تجزیه و تحلیل متون و شبکه روابط عناصر آموزش و توسعه آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران برآمده از پژوهش حاضر، مشخص می شود که عوامل معنی دار متعددی برگرفته از عناصر آموزش با توسعه آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران در ارتباط بوده است. مصاحبه شوندگان بیان کردند که، عناصر متشکله آموزش (آموزش دهنده، آموزش

گیرنده، سرفصلهای آموزشی، ابزار، محیط و امکانات آموزشی، منابع و محتوای آموزشی، ملاحظات خاص و نظارت آموزشی در دانشگاه) بر توسعه حسابداری در دانشگاههای ایران تاثیرگذار بوده است. در ادامه طبق اظهارات مصاحبه شوندهگان نقش عناصر آموزش در توسعه حسابداری در دانشگاههای ایران و مقوله های استخراج شده تشریح می شود:

۴-۲-۱. آموزش دهنده

براساس اظهارات مصاحبه شوندهگان، یکی از عواملی که بر توسعه آموزش حسابداری تاثیرگذار بوده است، ویژگی های آموزش دهنده می باشد. در این خصوص آموزش های ضمن خدمت، ارزشیابی مستمر علمی و به روز بودن اساتید دانشگاهها حائز اهمیت می باشد. در سال های گذشته از ابتدای پیدایش حسابداری دانشگاهی در ایران، دوره های آموزشی ضمن خدمت اساتید حسابداری در دانشگاههای ایران آن چنان برگزار نشده است. در کشورهای اروپایی انجمن حسابداری اروپا، برای اساتیدی که کمتر از ۱۰ سال سابقه تدریس دارند دوره های ضمن خدمت و بازآموزی برگزار می کند و همچنین برنامه های متنوع بازآموزی برای اساتید جوان مهیا و اجرا شده است. به عنوان مثال در آمریکا اساتیدی که دروس مربوط به حسابداری را تدریس می کنند، با برگزاری میزگرد و تجزیه و تحلیل شیوه های تدریس دروس تخصصی، افزایش کیفیت آموزشی را هدف گذاری می کنند، ولی در ایران این موضوع مدنظر قرار نگرفته است. از منظر دیگر با توجه به اینکه اخلاق حرفه ای یکی از مباحث مهم در حسابداری است، در گذشته آموزش اخلاق حرفه ای توسط اساتید حسابداری کمتر بوده است.

لذا می بایست اساتید دانشگاه، اخلاق حرفه ای را به صورت ویژه به دانشجویان آموزش دهند. به طوری که هر استادی که وارد کلاس می شود، در ابتدا اخلاق را وارد کلاس نماید و سپس دروس تخصصی را تدریس کند. بنابراین رعایت اخلاق حرفه ای توسط آموزش دهنده از اهمیت بالایی برخوردار است. خبرگان بیان داشتند که، ویژگی های رفتاری و فردی آموزش دهنده در ارتقاء سطح کیفی و توسعه آموزش موثر است. آنان تاکید داشته اند که در گذشته برخی از اساتید با توجه به علاقمندی به آموزش حسابداری، با اشتیاق بالا و با استفاده از روش های نوین و پویای آن زمان، عمل تدریس را انجام می دادند و در مقابل گروهی از اساتید به دلیل مشغله های زیاد، دچار ایستایی و بی انگیزگی بوده اند و آموزش را جدی نگرفته اند. خبرگان اظهار نمودند که، نقش اساتید حسابداری در ایجاد انگیزه و علاقه مندی در تحصیل و آگاهی از جهات مختلف از قبیل مسائل و مباحث حرفه، صنعت، جامعه و دانشگاه در میان دانشجویان اهمیت بالایی دارد. طبق تجربیات مصاحبه شوندهگان، ضروری است در دانشگاهها از اساتید توانمند و خبره و دارای اندیشه های نو استفاده شود.

با توجه به اینکه برخی از اساتید حسابداری تجربه و توانایی کافی را در تعدادی از دروس را کسب کرده اند، منطقی است دروس مذکور به اساتید مربوطه ارائه و از طریق آنان تدریس

شود و بالعکس، علی الرغم سواد بالای برخی از اساتید، ممکن است اساتید مذکور در تعدادی از دروس تخصصی، مهارت تئوری و عملی لازم و توانایی انتقال مطالب را به دانشجویان نداشته باشند، در نتیجه ارائه دروس مزبور به اساتید مربوطه منطقی نیست. در گذشته اساتید حسابداری ایران، هم در زمینه تالیف و ترجمه و هم در حوزه آموزش و تدریس براساس دانش، توانمندی و علاقمندی فعالیت داشته اند. با نگاه به نشریات مختلف سازمان حسابرسی (تالیف و ترجمه) مشخص است که برخی از اساتید و نویسندگان در حوزه خاصی (حسابرسی، حسابداری بهای تمام شده و حسابداری مالی و غیره) تخصص پیدا کرده بودند و ادامه فعالیت می دادند و در این زمینه موفق بوده اند.

بنابراین لازم است این موضوع در رهبری، برنامه ریزی و نظارت و ارائه دروس به اساتید و تالیف و ترجمه کتب مدنظر قرار بگیرد. مشارکت کنندگان در مصاحبه ها بیان کردند، با توجه به اینکه ارزیابی و سنجش دانش و مهارت و عملکرد اساتید عاملی مهم است، لذا تا اکنون به صورت علمی و استاندارد و قبل از شروع ترم تحصیلی به این موضوع پرداخته نشده است. با نگاه به گذشته دانشگاه های ایران مشخص است که، ارزیابی نحوه تدریس و عملکرد اساتید، تا حدودی به نظرسنجی های اخذ شده در پایان ترم از دانشجویان محدود شده است و این نظرسنجی ها بر ترمی که به پایان رسیده است، هیچ گونه تاثیری ندارد و دانشجویان ترم گذشته در این خصوص متضرر می شوند. همچنین خبرگان بیان کردند که، نقش آموزش دهنده در پیاده سازی سرفصل و ارائه مطالب درسی در جهت پیشرفت اندیشه های حسابداری حائز اهمیت بوده است.

مصاحبه شوندگان بیان داشتند، در دو دهه اخیر در ایران، فارغ التحصیلان کارشناسی ارشد حسابداری به راحتی جهت تدریس در دانشگاهها پذیرفته می شوند و با توجه به عدم درک و تسلط بر مفاهیم و کلیات و تئوری های مربوطه در کلاس های دانشگاهی حاضر و اقدام به آموزش حسابداری می نمایند و در این مدت هیچ نظارت و پاسخگویی در این زمینه وجود نداشته است. اکثر مصاحبه شوندگان اجماع نظر داشتند که در گذشته با توجه به اینکه تعداد اساتید حسابداری کم بوده است، لذا دانشگاهها جایگاه، وضعیت رفاهی و مالی، بهای خدمات اساتید حسابداری را تا حدود زیادی در نظر داشتند، ولی اخیراً، به این شکل نیست. در نتیجه این موضوع بر توسعه حسابداری در دانشگاههای ایران تاثیرگذار بوده است. با توجه به اینکه اساتید دانشگاههای ایران تامین مالی نیستند و دانشگاههای ایران ارزش و بهای خدمات اساتید حسابداری را نمی پردازند، لذا اساتید ناچار هستند خارج از دانشگاه در سایر مراکز اجرائی و دانشگاهی مشغول به کار شوند، بنابراین حضور اساتید در دانشگاههای ایران نسبت به قبل کم رنگ تر شده و زمانی که دانشجویان جهت امور آموزش و پژوهش به اساتید نیاز دارند دسترسی به اساتید وجود ندارد.

به طور کلی دغدغه های مالی و رفاهی اساتید حسابداری نسبت به گذشته بیشتر شده است و کیفیت آموزش و پژوهش تحت تاثیر این موضوع قرار گرفته است. در نتیجه چند فعالیتی بودن اساتید یک مشکل جدی و ساختاری است که آموزش دهندگان و سیستم آموزش عالی ایران دست به گریبان آن است. خبرگان باور داشتند که، چند فعالیتی بودن اساتید دارای مزایا و معایبی است. با توجه به اینکه حسابداری رشته ای کاربردی است و اگر اساتید حسابداری به صورت حرفه ای در اجرا کار نکرده باشند، نمی توانند تدریس با کیفیتی داشته باشند. در گذشته آموزش های حسابداری بیشتر بر رویکرد عملی و کاربردی تاکید داشته است. زمانی که استاد دانشگاه در حرفه کار می کند و در دانشگاه تدریس می کند، آموزش و انتقال تجربیات حرفه به دانشگاه سودمند است.

در نتیجه ضرورت دارد اساتید حسابداری در حرفه هم دستی بر آتش داشته باشند. از سوی دیگر معایبی هم در این خصوص متصور می باشد. زمانی که اساتید در امور حرفه ای و اجرایی غرق کار هستند و فرصتی برای مطالعه و به روز نمودن اطلاعات خود ندارند، بنابراین تا چند سال همان اطلاعات منسوخ شده را ارائه خواهند نمود. به طور کلی با نگاه به مزایا و معایب مذکور، اگر تعادلی بین آموزش و پژوهش دانشگاهی و کار حرفه ای ایجاد شود، تا حدودی می توان شاهد توسعه حسابداری در دانشگاه ها بود.

مصاحبه شوندگان اظهار داشتند که، در گذشته اکثر آموزش های حسابداری با رویکرد استفاده از کتب و منابع اصلی انجام می شد. استفاده اساتید از منابع مختلف و به روز فارسی و انگلیسی باعث تدریس باکیفیت خواهد شد. اگر استاد در هر ترم با خلاقیت و نوآوری، کتب مختلف و به روزی را تدریس نماید، آموزشی پویا خواهیم داشت. خبرگان بیان داشتند که، اگر تدریس دروس رشته حسابداری به صورت کارگاهی ارائه شود مفید خواهد بود. مثلاً در حوزه حسابرسی نحوه تهیه و تنظیم کاربرگ های حسابرسی و پرسشنامه حسابرسی و یا اینکه نحوه نگارش و تحریر دفاتر قانونی به صورت عملی و کارگاهی به دانشجویان آموزش داده شود. لازم به ذکر است، اکثر اساتید با تجربه که دارای سابقه درخشان و بالایی در حرفه و دانشگاه می باشند، تلفیقی از آموزش تئوری و عملی را در کلاس های خود رعایت کرده اند. به طور کلی این موضوع سلیقه و ظرافت مدرس را می طلبد که حسابداری را به چه صورت آموزش دهد و در مقابل هم میزان علاقه دانشجویان اهمیت دارد. خبرگان تاکید داشتند، در کلاس های آموزش حسابداری لازم است مفاهیم، دلایل و جنبه های نظری و استدلالی موضوعات تخصصی، زیربنایهای عقلی و منطقی و روابط علت و معلولی مباحث حسابداری، تجزیه و تحلیل و تشریح شود. کیفیت و ماهیت آموزش حسابداری مستلزم وجود مسیر توسعه حسابداری، عوامل انسانی توانمند و آموزش دیده و دارای صلاحیت لازم، سیستم آموزشی پویا و اجرا و نظارت نظام مند فرآیند آموزش است.

۴-۲-۲. آموزش گیرنده

طبق تجربیات مصاحبه شوندهگان، ویژگی ها و توانایی های شخص آموزش گیرنده در نتایج آموزش تاثیرگذار بوده است. تحصیل دانشجویان در رشته تحصیلی دلخواه و مورد علاقه بر پیشرفت تحصیلی تاثیرگذار می باشد. عموماً در گذشته انتخاب رشته تحصیلی دانشگاهی توسط افراد، تقریباً بدون آگاهی لازم و بیشتر براساس توصیه و اصرار و تاثیرگذاری خانواده ها انجام می شد، ولی اخیراً دانشجویان با آگاهی های بیشتری نسبت به گذشته رشته تحصیلی خود را در دانشگاه انتخاب می کنند. خبرگان اظهار داشتند که، در گذشته دانشجویان حسابداری پیگیر موضوعات درسی، پروژه های مشارکتی در کلاس و مطالعه بوده اند و با توجه به محدودیت منابع آموزشی و عدم وجود دسترسی به اینترنت، برای یک درس حسابداری با تحمل سختی های موجود چندین کتاب و منبع آموزشی را از کتابخانه ها و مکان های مختلف تهیه و مطالعه می کردند. ولی اخیراً اکثر دانشجویان ایرانی در کلاس های درس تمایل چندانی به انجام تکالیف و پروژه های مشارکتی درسی از خود نشان نمی دهند.

مشارکت کنندگان در مصاحبه ها بیان کردند که، در گذشته اکثر دانشجویان حسابداری با تحصیل در دانشگاه، به صورت موازی در حرفه حسابداری و حسابرسی اشتغال داشته اند. نمونه بارز این موضوع تحصیل دانشجویان در دانشکده حسابداری و علوم مالی نفت (آموزشگاه حسابداری نفت سابق) بوده است. از سوی دیگر دانشجویان ایرانی دارای توانایی فن بیان قابل قبول نیستند و در خصوص شرکت در جلسات و ارائه مطالب و موضوعات مختلف با چالش روبرو هستند، زیرا آنان در کلاس های درس دانشگاهی از این موضوعات اجتناب کرده اند. خبرگان خاطر نشان کردند که، تجانس نوع دیپلم متوسطه آموزش گیرندگان می تواند بر موفقیت در رشته تحصیلی موثر باشد و اگر افراد دارای دیپلم ریاضی در رشته حسابداری پذیرفته شوند، شاهد نتیجه آموزشی مطلوب تری در دانشگاه خواهیم بود. همچنین آنان اعلان داشتند که، دانشجویان از نظر آگاهی، توانمندی همگن نیستند، بعضی از دانشجویان دارای آگاهی و معلومات بالایی بوده و بالعکس برخی دیگر از اطلاعات و آگاهی پایین تری برخوردار هستند، مصداق این موضوع پذیرش دانشجویان با رتبه های برتر کنکور در دانشگاه های دولتی و پذیرش دانشجویان دارای رتبه های پایین تر در سایر دانشگاه های غیردولتی کشور می باشد. در نتیجه راهنمایی های خانواده در خصوص انتخاب رشته تحصیلی، میزان آگاهی، نوع رشته تحصیلی دیپلم متوسطه، میزان علاقمندی، اشتغال در حرفه مرتبط با رشته تحصیلی بر توسعه رشته حسابداری در دانشگاه های ایران تاثیرگذار بوده است.

۴-۲-۳. سرفصل های آموزشی

طبق نظرات مشارکت کنندگان در مصاحبه ها، بازنگری سرفصل های رشته حسابداری، به صورت نظام مند و با در نظر گرفتن تحولات و نیازهای زمانی و مکانی جامعه و کشور و با همکاری دانشگاه، حرفه و صنعت انجام نشده است. نیاز است توسط یک مرجع و نهادی با عنوان وزارت علوم تحقیقات و فناوری، مورد پایش و بازنگری مستمر قرار گیرد و به صورت دستوری جهت اجرا به دانشگاهها ابلاغ شود. براساس سرفصل های مصوب شده در مقاطع تحصیلی مختلف رشته حسابداری (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا) تئوری و نظریه های مربوطه آموزش داده می شود و به طور کلی در تدوین سرفصل ها، اهمیتی به نیاز جامعه، کسب و کار و حرفه داده نمی شود. در نتیجه فارغ التحصیلان حسابداری توانایی لازم را در امور اجرایی و حرفه ای ندارند و پاسخگوی نیازهای حرفه ای صاحبکاران نیستند و ناگزیر بعد از فارغ التحصیل شدن جهت شرکت در دوره های حسابداری حرفه ای اقدام می کنند. این موضوع به عنوان یک ضعف و پاشنه آشیل در آموزش حسابداری در دانشگاههای ایران تبدیل شده است.

به عنوان مثال در دوره کارشناسی بیش از نیمی از دروسی که به دانشجویان آموزش داده می شود، مفید نمی باشد و این ساختار تقریباً از ۷۰ سال پیش تدوین شده است و اخیراً تغییرات اندکی داشته است، ولی تغییرات مذکور پاسخگوی دنیای امروز نیست. در مقابل برخی از مصاحبه شوندگان بیان کردند که، ترکیب دروس تخصصی، پایه و عمومی رشته حسابداری در ایران مناسب بوده و وجود دروس غیر تخصصی در سرفصل رشته حسابداری معمولاً برای این است که یک دید باز و گسترده تری فراتر از آن دروس تخصصی به دانشجویان ارائه کند، به عبارتی دیگر دروس مذکور زندگی آموز است. مصاحبه شوندگان اظهار داشتند که، در گذشته آقای وثوق عینا برنامه های درسی یک دانشگاه نسبتاً متوسط آمریکایی را در رشته حسابداری مبنا قرار داده و برنامه درسی حسابداری را تدوین و پیاده نموده است، در حقیقت یک کمیته درسی تشکیل دادند و آن کتاب ها را در قالب واحدهای درسی در ترم های دانشگاهی تدوین نمودند.

با توجه به اینکه اخیراً سرفصل های مقاطع تحصیلی حسابداری به ویژه دروس مقطع دکترا تغییراتی داشته است، ولی سرفصل های مذکور نیاز به بازنگری مجدد دارد و می بایست براساس امکانات و زیرساخت های دانشگاه و نیاز جامعه، حرفه، دولت، تحولات و محیط اقتصادی به روزرسانی شود. از منظر دیگر تعداد واحدهای مربوط هر درس پاسخگوی سرفصل ها نیست، به عنوان مثال تعداد واحد تخصیص داده شده به دروس میانه یک و دو و حسابداری پیشرفته پاسخگوی پوشش کلیه مطالب مربوطه نمی باشد. مصاحبه شوندگان بیان داشتند که، اولین بازنگری سرفصل های دروس رشته حسابداری در سال ۱۳۹۱ انجام شده است و در

ادامه در سال ۱۳۹۶ طی بازنگری مجدد، سرفصل های دروس کارشناسی حسابداری با نظرات نمایندگان و اساتید هشت دانشگاه معتبر کشور تغییرات خوبی داشته است. در گذشته بازنگری نظام مند و مستمر در سرفصل های رشته حسابداری انجام نشده است، لذا توسعه حسابداری تا حدودی مستلزم بازنگری مستمر سرفصلهای دروس حسابداری با مشارکت و همکاری دانشگاههای کشور و بر اساس نیاز، استانداردها و سرفصل های بین المللی است. خبرگان اجماع نظر داشتند که، لازم است بر دروس حسابداری مالیاتی، حسابداری دولتی، حسابداری نفت و گاز و کشاورزی، گزارش نویسی و آیین مکاتبات بیشتر تاکید شود. همچنین در کلاس درس دانشگاههای ایران به ویژه مقطع کارشناسی، طبق سرفصل های مصوب و منابع اصلی آموزشی، تدریس انجام نشده است و با توجه به اینکه اساتید حسابداری در گذشته چندین کتب و منبع آموزشی معرفی و تدریس می کردند و دانشجویان با مطالعه دانش خود را ارتقاء می دادند، ولی امروزه دانشگاهها و دانشجویان به سمت جزوه نویسی روی آورده اند و از مطالعه کتاب اجتناب کرده و اکثر مسئولین دانشگاهها هم از این موضوع دفاع می کنند.

مصاحبه شوندگان اظهار داشتند که، استقلال دانشگاهی در تدوین و برنامه ریزی سرفصل های آموزشی حائز اهمیت است و اگر دانشگاههای ایران در این زمینه، دارای استقلال دانشگاهی باشند آموزش با کیفیت و به روزی طبق نیاز خواهیم داشت. از سوی دیگر ترکیب اعضای کمیته برنامه ریزی درسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در رشته حسابداری ترکیبی مناسب نبوده، لذا لازم است ترکیب اعضای کمیته برنامه ریزی رشته حسابداری که در جلسات تصمیم گیری وزارت علوم و تحقیقات گرد هم می آیند، نسبتی برابر از اساتید دانشگاه و افراد شاغل در حرفه و صنعت باشند تا برابر نیاز، برنامه ریزی آموزشی تدوین شود.

در کشورهای پیشرفته سرفصل دروس رشته حسابداری توسط دانشگاهها و براساس نیاز و صلاحدید آنان تهیه می شود و از دانشگاهی به دانشگاه دیگر متفاوت بوده است، به عنوان مثال سرفصل دانشگاه اوهایو با دانشگاه میزوری و یا دانشگاه شیکاگو و یا دانشگاه کالیفرنیا متفاوت بوده و توانایی اساتید را در حوزه های مربوطه مدنظر قرار می دهند و یک رقابت آموزشی ایجاد کرده و هرکسی آموزش بهتری ارائه نماید درآمدزایی بیشتری هم خواهد داشت. در کشور ایران تدوین و برنامه ریزی سرفصل دروس و منابع مورد استفاده توسط دولت یا وزارت علوم انجام شده است، لذا رقابت و توسعه آموزشی کافی و مناسب دیده نمی شود. لازم است وزارت علوم و کمیته های برنامه ریزی، قسمتی از دروس را به صورت کاربردی، مهارت آموزی، کارگاهی و کارآموزی پر محتوا با در نظر گرفتن مشکلات اجرایی و حرفه در سرفصل ها ارائه دهند. با توجه به اینکه دانشگاههای بزرگ و معتبر ایران که دارای کمیته برنامه ریزی هستند و

تا حدودی استقلال دانشگاهی در این خصوص دارند ولی کافی نیست، لذا لازم است دانشگاهها دارای آزادی عمل باشند و به تناسب نیاز، دروس را طراحی و ارائه نمایند.

در گذشته سازمان مدیریت صنعتی به صورت کارگاهی (آموزش همزمان تئوری و عملی) به دانشجویان آموزش می داد و به همین دلیل کسانی که در سازمان مدیریت صنعتی فارغ التحصیل می شدند در حرفه و اجرا موفق تر بودند و شانس استخدام خیلی بالاتری داشتند و هنوز هم این موضوع صادق است. همچنین در گذشته شرط پذیرش دانشجو در دانشکده حسابداری و علوم مالی نفت (آموزشگاه حسابداری نفت سابق) اشتغال در حرفه و تحصیل همزمان بوده است، به عبارتی دیگر دانشجویان صبح ها در محل کار اشتغال داشتند و بعد از ظهرها تحصیل می کردند. با توجه به اینکه تا حدودی کارآموزی در رشته حسابداری وجود دارد، ولی به صورت شکلی انجام می شود و با نگاه به زمان قبل متوجه می شویم که نتیجه کارآموزی در ایران آن چنان موفق نبوده است.

مصاحبه شوندهگان بیان کردند که، تفاوت و تشابهات و تکراری بودن موضوعات و محتوا در بعضی از دروس حسابداری خیلی زیاد است، آنان معتقدند ساماندهی و رفع این نقطه ضعف نیاز به همفکری و قضاوت صاحب نظران و متخصصین حسابداری در دانشگاه و حرفه دارد. مصاحبه شوندهگان اجماع داشتند که، امروزه آموزش دروس جنبی (دروس پایه، اقتصاد، فناوری اطلاعات، اخلاق حرفه ای، ریاضیات و حساب، حسابرسی عملیاتی، کنترل های داخلی، فساد و تقلب، مالیاتی، زبان انگلیسی، حقوق و قانون تجارت، روان شناسی، بورس و استانداردهای بین المللی حسابداری) و حوزه های میان رشته ای در حسابداری مطرح می باشد و مباحثی لاینفک از دانشگاه، حرفه و جامعه در رشته حسابداری هستند که نیاز به توجه بیشتری در آموزش حوزه حسابداری دارند.

از سوی دیگر در کشورهای پیشرفته مطالبی که در دانشگاهها آموزش داده می شود در عمل اجرا می شود، ولی در ایران برخی از مباحث آموزشی دانشگاهی در مقایسه با حرفه و عمل کاربرد ندارد. آنان اعلان کردند که، گرایش حسابداری مدیریت در ایران از گذشته تا به حال مغفول مانده است و اخیراً یکی از حوزه هایی که در ایران توسط اساتید و متخصصین حرفه ای مورد توجه قرار گرفته است، گرایش حسابداری مدیریت می باشد که برابر سیلابس انجمن های حرفه ای و تخصصی حسابداری مدیریت و سیستم های اطلاعاتی کشورهای پیشرفته از قبیل رایانش ابری و داده های بزرگ و سایر مباحث نوین که در حوزه حسابداری مدیریت در دنیا مطرح است، برابر نیاز کشور سرفصلهای مناسبی در حال بازنگری و تدوین می باشد.

مصاحبه شوندهگان اجماع نظر داشتند که، با توجه به اینکه چندین دهه می باشد که واحد پایان نامه در سرفصل دروس مقطع کارشناسی ارشد حسابداری وجود دارد، لذا نباید الزامی در

خصوص گذراندن واحد پایان نامه در مقطع کارشناسی ارشد حسابداری وجود داشته باشد و می تواند به صورت اختیاری عمل شود. آنان بیان کردند که، ضروری است استانداردهای حسابداری در طراحی و تدوین سیلابس های درسی و تالیفاتی که در رشته حسابداری در ایران انجام می شود مدنظر قرار بگیرد. به طور کلی مصاحبه شوندگان اجماع نظر داشتند که، تحقق بازننگری، تدوین و اجرای تغییر سرفصل های مصوب آموزشی برابر نیاز کشور، جامعه، صنعت و حرفه نیازمند حکم لازم الاجرای دولتی یا مصوبه قوه مقننه می باشد.

۴-۲-۴. ابزار، محیط و امکانات آموزشی

مصاحبه شوندگان اجماع نظر داشتند که، ابزار و امکانات و محیط آموزشی و استفاده از شیوه های نوین آموزشی در توسعه آموزش رشته تحصیلی تاثیرگذار بوده است. در گذشته با توجه به محدودیت های محیطی، ابزار و امکانات آموزشی تا حدودی آموزش حسابداری با چالش روبرو بوده است. اخیراً آموزش در دنیا متحول شده است و از ابزار، امکانات و تکنولوژی های آموزشی نوین از جمله استفاده از ابزارهای هوشمند آموزشی و محیط استاندارد و غیره بهره گیری می شود. طبق تجربیات خبرگان اکثر دانشگاه های ایران از ابزار، امکانات و محیط آموزشی استاندارد برخوردار نبوده و در این خصوص دارای محدودیت و فاقد ابزارهای آموزشی سلامت و شرایط مطلوب می باشند. از سوی دیگر محیط آموزش مفهومی گسترده است و شامل محیط فیزیکی، روانی و یا عاطفی و تأثیرگذاری های اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر پیشرفت و توسعه آموزش گیرنده در مراکز آموزش عالی است.

هر پدیده ای که در کلاس درس، گروه، دانشگاه اتفاق می افتد در چارچوب محیط آموزشی گنجانده می شود. مصاحبه شوندگان تاکید داشتند که، دانشگاه هایی که دارای تکنولوژی آموزشی و کلاس های مجهز (اعم از سیستم های سخت افزاری و نرم افزاری مورد نیاز، دسترسی به اینترنت و وب سایت های آموزشی و پژوهشی مربوطه و محیط آموزشی استاندارد) بوده اند و ابزار، محیط مناسب و امکانات آموزشی مذکور را در فرآیند آموزش به کار گرفته اند، نتیجه یادگیری، مناسب و باکیفیت تر داشته اند. در سال های سپری شده با توجه به عدم پیشرفت کافی تکنولوژی و فناوری و همچنین فقدان دسترسی دانشگاه ها به ابزار و وسایل کمک آموزشی، آموزش حسابداری هم با محدودیت های سخت افزاری و نرم افزاری روبرو بوده است. مثلاً، اساتید در کلاس درس نیاز دارند برخی از مطالب درسی را با ویدئو پروژکتور ارائه دهند و یا اینکه جهت تدریس درس کاربرد کامپیوتر در حسابداری نیاز به وجود برنامه های رایج حسابداری از قبیل همکاران سیستم و یا رایورز و غیره می باشد، اگر دانشگاهی دارای امکانات مذکور نباشد آموزشی که ارائه می شود، با کیفیت پایین و در این شرایط امکان آموزش با کیفیت مورد انتظار وجود نخواهد داشت و این نقصان در اکثر دانشگاه های ایران دیده

شده است. بنابراین عدم وجود محیط، ابزار و امکانات آموزشی مناسب و کافی در اغلب دانشگاه‌های ایران به عنوان نقیصه‌ای است که بر توسعه حسابداری نتیجه عکس داشته است.

۴-۲-۵. منابع و محتوای آموزشی

خبرگان بیان داشتند که، تالیف و انتشار کتب یا منابع آموزشی حسابداری زمان‌بر و پرهزینه بوده و انجام این فرآیند توسط افراد حقیقی مشکل‌می‌باشد و به امکانات مالی و غیرمالی اعم از سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب نیاز دارد. از سوی دیگر ممکن است تهیه منابع آموزشی مذکور از نظر فنی دارای اشکالاتی باشد، لذا ضرورت دارد مراکز متمرکز دولتی به صورت تخصصی با استفاده از اساتید دانشگاه و متخصصین حرفه و تفکر تیمی جهت تالیف و چاپ کتب حسابداری تعیین و چاپ کتب تجاری و فردی محدود شود. نمونه موفق در این باره تالیف و انتشار منابع آموزشی رشته حسابداری، توسط انتشارات شرکت نفت و مرکز تحقیقات سازمان حسابرسی می‌باشد که در سال‌های قبل انجام شده است.

خبرگان تاکید داشتند که، ارتقاء کیفی فرآیند آموزش مستلزم منابع و محتوای آموزشی متناسب با درجه علمی و نیاز مخاطبان می‌باشد. در گذشته نسل اول کتب حسابداری در ایران را چارترها یا حسابداران خبره نوشته‌اند که از طرف شرکت نفت برای تحصیل و آموزش حسابداری به انگلستان اعزام شده بودند و نسل دوم کتب حسابداری ایران ترجمه شده کتابهای آمریکایی می‌باشد. در سال ۱۳۶۶ بیشتر کتب و نشریات سازمان حسابرسی به شکل جزوه در دسترس دانشجویان قرار می‌گرفت و بعداً مرکز تحقیقات تخصصی سازمان حسابرسی به سمت کتابهای آمریکایی متمایل شد و مجموعه‌ای از کتابهای آمریکایی را به عنوان منبع درسی ترجمه کرد. قبل از انقلاب کشور ایران از نظر منابع حسابداری به زبان فارسی کمبود داشته است و اکثر منابع به زبان انگلیسی بوده است. بعد از انقلاب منابع فارسی غنی‌تر شد و دانشگاهها نسبت به ایجاد منابع و فرهنگ نوشتاری حسابداری اقدام نمودند. اخیراً در کشور ایران کتاب‌های بسیار متنوعی با ظرفیت‌های بالایی وجود دارد و سرفصل‌ها و منابع آموزشی قابل مقایسه با گذشته نیستند و از غنای کافی برای توسعه آموزش حسابداری در ایران برخوردار می‌باشند. همچنین در زمان پیشین، کشور ایران با کمبود کتب و منابع آموزشی حسابداری مواجه بوده است.

اوایل انقلاب تعداد عناوین کتب آموزشی حسابداری خیلی انگشت‌شمار و بیشتر ترجمه متون خارجی و کتب مرحوم حسن سجادی نژاد، فضل‌الله اکبری، عزیز نبوی و اسمعیل عرفانی بوده است و کتاب‌فروشی‌ها فاقد کتب حسابداری بوده‌اند. از طرف دیگر در دوران ابتدای انقلاب به دلیل عدم وجود منابع آموزشی در حوزه حسابداری مطالب اساتید در کلاس‌های درس ضبط و سپس تایپ می‌شد و در نهایت چاپ و در اختیار دانشجویان قرار می‌گرفت. بعد از انقلاب که دوره دکتری راه‌اندازی شد منابع و کتب مربوطه وجود نداشت و اساتید

حسابداری ایران از کتب مربوط به دوره دکترا را از سایر کشورها می آوردند و نسبت به ترجمه آن اقدام می کردند. به عنوان مثال کتاب پروفیسور عبدالخلیق رشاد اولین کتاب در ایران بود که در روش تحقیق در حسابداری به فارسی ترجمه شد. طبق نظر خبرگان، اخیراً پدیده جزوه نویسی و عدم مطالعه کتاب در بین دانشجویان دانشگاههای ایران رواج پیدا کرده است و اکثر مدرسان و دانشجویان ایران به جزوه گویی و جزوه نویسی تمایل زیادی پیدا کرده اند و بیشتر زمان آموزش به این موضوع تخصیص داده شده است، به طوری که جزوات آموزشی اساتید در غرفه انتشارات دانشگاهها عرضه می شود. در نتیجه دانشجویان حسابداری، مطالعه جزوات خلاصه شده را جایگزین مطالعه کتاب نموده اند.

خبرگان اجماع نظر داشتند که، سازمان حسابرسی در طی مدت سی ساله اخیر موفق به ایجاد گنجینه دانش حسابداری و حسابرسی شده است. بالطبع تولید منابع علمی توسط سازمان حسابرسی تاثیر ارزنده و شگرفی بر آموزش حسابداری داشته است و سازمان حسابرسی به عنوان یک چراغ در عرصه آموزش حسابداری ایران نقش خود را به خوبی ایفا نموده است. از منظر دیگر محدودیت هایی وجود دارد که دسترسی و ایجاد منابع به روز را در حوزه حسابداری با چالش روبرو ساخته است. یکی از محدودیت ها در ایجاد منابع و کتب حسابداری در ایران، استانداردهای حسابداری و حسابرسی می باشد. با توجه به اینکه در گذشته استانداردهای حسابداری و حسابرسی در ایران وجود نداشت، اساتید، مولفین و مترجمین کتب حسابداری بدون دغدغه مطابقت آثار با استانداردهای مذکور اقدام به تهیه و انتشار کتب خود می نمودند. با توجه به اینکه این استانداردها به زبان اصلی می باشد و باید به فارسی ترجمه شوند، خیلی از استانداردها عملاً در ایران کاربردی نداشته و محدودیتی برای نویسندگان کتب می باشد، زیرا بعضاً نویسندگان در خصوص مطابقت مطالب کتاب با استانداردها سر دوراهی قرار می گیرند. همچنین قدمای حسابداری تاکید داشتند که، ضرورت دارد دانشگاههای ایران در تهیه و تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی، جهت اعتلای دانش حسابداری رویکرد انتقادی و مشارکتی داشته باشند.

۴-۲-۶. ملاحظات خاص آموزشی در دانشگاه

مصاحبه شندگان اجماع نظر داشتند که، برخی موضوعات خاص در سیستم آموزش عالی وجود دارد که نگاه ویژه ای را می طلبد، این موضوعات شامل لزوم شناسایی و توجه به ارکان و عناصر آموزش، سیستم نظارت و کنترل کیفیت در دانشگاهها و توانمندی، سلامت و متعهد بودن منابع انسانی در بحث آموزش می باشد که ضرورت دارد بر این موضوعات تاکید شود. خبرگان معتقدند که، دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی ایران اعم از دولتی، آزاد، پیام نور و غیرانتفاعی و غیره از گذشته تا به امروز فاقد سیستم کنترل کیفیت استاندارد بوده است و تا حدودی می توان گفت کنترل کیفیت آموزشی به صورت رسمی وجود نداشته است و اساتید

حسب علاقه اقدام به آموزش نموده اند. واژه کنترل کیفیت آموزشی شامل نظارت و ارزیابی آموزشی، تدریس براساس سرفصل های آموزشی مصوب و ارزیابی آخر دوره براساس سرفصل تعیین شده، نحوه تدریس استاندارد، ارزیابی اساتید، ابزار و امکانات دانشگاه، وجود اساتید در حد لازم در رشته تخصصی مربوطه و غیره می باشد.

با نگاه به سابقه سیستم آموزش عالی کشور، مشخص می شود که در ایران کنترل کیفیت آموزشی براساس ورودی های مقاطع بالاتر انجام می شود. یکی از دلایلی که در دانشگاه های ایران کنترل کیفیت انجام نشده، این بوده است که به طور کلی افرادی ذینفع، مالک برخی از دانشگاه های خصوصی شده اند که با اعمال نفوذ در پی تحقق اهداف و منافع شخصی بوده اند. مصاحبه شوندگان بیان داشتند که، با توجه به اینکه رشته حسابداری رشته ای کم هزینه می باشد، اکثر دانشگاه های ایران از گذشته تا به حال بدون توجه به امکانات و تعداد اساتید حسابداری هیات علمی و با استفاده از اساتید مدعو اقدام به برگزاری آموزش حسابداری در مقاطع مختلف دانشگاهی نموده اند، در نتیجه کیفیت آموزشی فدای کمیت شده است. طبق تجربیات مصاحبه شوندگان، رتبه بندی و صدور تاسیس دانشگاه های ایران براساس یک سیستم اعتبار بخشی نظام مند، انجام نشده است. لذا، ضروری است سیستم اعتبار بخشی و رتبه بندی دانشگاهها به صورت مدون در ایران تدوین و عملیاتی شود و این موضوع در ارائه مجوز تاسیس و فعالیت دانشگاهها مدنظر قرار بگیرد. بدیهی است در هر حوزه کاری اگر کنترل کیفیت وجود نداشته باشد، کیفیت محصول هم وجود نخواهد داشت. کشور ایران از نظر پتانسیل منابع انسانی با استعداد، کشوری غنی می باشد و شکوفائی این استعدادها، رهبری، برنامه ریزی و نظارت مناسب بر سیستم آموزش عالی ایران را می طلبد.

۴- ۲- ۷. مقایسه نتایج به دست آمده با پیشینه پژوهش

در جدول ۵، نتایج به دست آمده با پژوهش های پیشین مطابقت داده شده است. برخی از مقوله های برآمده از پژوهش حاضر به شرح جدول شماره ۵ با ادبیات پیشین مطابقت دارند.

جدول ۵. مقایسه نتایج به دست آمده با پیشینه پژوهش

مقوله ها	تایب (۲۰۱۳)	سینگ و داس	حاجتیا (۱۳۸۸)	عبیری (۱۳۸۹)	اعتمادی، منطقی، همت	باغومیان، رحیمی بافی (۱۳۹۰)	الدین (۱۳۹۱)	دهقان دهقوری، صبا، معین	صالحی، رستمی، نصیرزاده (۱۳۹۳)	طاسکر (۱۳۹۸)	کیخا، عبداللهی، خورشیدی	جامی، حسینی (۱۳۹۸)
عدم کاربرد آموزش دانشگاهی در اجرا	✓							✓				
عدم مهارت دانشجویان در زبان انگلیسی	✓											
ضعف سیستم آموزشی		✓										
نوع دیپلم دانشجویان حسابداری			✓		✓							
چند شغله بودن اساتید					✓							
مشکلات مالی و رفاهی اساتید					✓							
ضعف اطلاعات پایه دانشجویان					✓							

✓	فقدان دوره های مهارت آموزی دانشجویان
✓	کمبود اساتید زبده و ذیصلاح
✓	انگیزه و علاقمندی دانشجویان
✓	سرفصل های آموزشی درس فناوری اطلاعات
✓	بازنگری سرفصلهای آموزشی
✓	آموزش اخلاق حرفه ای در دانشگاه
✓	ویژگی های آموزش دهنده
✓	ویژگی های آموزش گیرنده
✓	ابزار، محیط و امکانات آموزشی
✓	منابع و محتوای آموزشی
✓	عدم کفایت سرفصل های آموزشی

۵ - بحث و نتیجه گیری

در پژوهش حاضر شبکه روابط عناصر آموزش و توسعه آموزش حسابداری در دانشگاه های ایران با در نظر گرفتن بازه زمانی ۵۰ تا ۶۰ سال گذشته بررسی گردید و با مطالعه ادبیات موجود و پیشینه پژوهش، نقش عناصر آموزش در توسعه حسابداری دانشگاهی در ایران تبیین شد. براساس ۲۱ مصاحبه و تجزیه تحلیل های انجام شده، مشخص شد که در دهه های قبل عناصر و مولفه های کلیدی تشکیل دهنده آموزش (آموزش دهنده، آموزش گیرنده، سرفصل های آموزشی، ابزار، محیط و امکانات آموزشی، منابع و محتوای آموزشی و سیستم نظارت و کنترل کیفیت و برخی ملاحظات خاص) بر توسعه حسابداری در دانشگاههای ایران تاثیرگذار بوده اند.

در مسیر پیموده شده در دانشگاههای ایران آموزش های ضمن خدمت، ارزیابی و ارزشیابی مستمر علمی اساتید (آموزش دهنده) انجام نشده است. همچنین دانشگاهها و سیستم آموزش عالی کشور به اندازه کافی به آموزش اخلاق حرفه ای توجه ننموده است. از سوی دیگر ویژگی های آموزش دهنده (دانش، آگاهی، مهارت تدریس، استفاده از روش های نوین و پویا، مولفه های فردی و رفتاری، خلاقیت، پویایی و علاقه، استفاده از منابع علمی به روز و فعالیت امور آموزشی و پژوهشی) تا حدود زیادی در گزینش اساتید دانشگاهی کشور مدنظر قرار نگرفته است. طی بیست سال پیش در ایران، فارغ التحصیلان کارشناسی ارشد حسابداری به راحتی جهت تدریس در دانشگاهها پذیرفته شده اند و با توجه به عدم درک و تسلط بر مفاهیم و کلیات و تئوریهای مربوطه در کلاسهای دانشگاهی حاضر و اقدام به آموزش حسابداری نموده اند و هیچ نظارت و پاسخگویی در این زمینه وجود نداشته است.

از منظر دیگر با توجه به عدم پشتیبانی مالی لازم از اساتید حسابداری کشور، چالش چند فعالیتی بودن اساتید به وجود آمده است و برقراری تعادل بین آموزش و پژوهش دانشگاهی و کار در حرفه توسط آموزش دهنده تا حدود زیادی وجود نداشته است. از سوی دیگر در تجربه

اتفاق افتاده دانشگاه های ایران کمتر بر موضوعات و مفاهیم مهمی چون جنبه های نظری و استدلالی و زیربنایهای عقلی و منطقی مباحث تخصصی حسابداری پرداخته اند. در سال های سپری شده تالیف، ترجمه و تدریس دروس حسابداری، تا حدود زیادی طبق تخصص و توانمندی انجام شده است. همچنین اکثر دانشجویان (آموزش گیرنده) ایرانی دارای فن بیان قابل قبول نبوده و از نظر تجانس نوع دیپلم متوسطه، سطح آگاهی و توانمندی ناهمگن بوده اند، لذا این موضوع بر کیفیت آموزش و یادگیری حسابداری تاثیر منفی داشته است. از سوی دیگر در تجربه اتفاق افتاده، بازنگری سرفصل های رشته حسابداری در ایران به صورت نظام مند و با همکاری دانشگاه، حرفه و صنعت طبق نیازسنجی انجام نشده است.

همچنین موضوعات مرتبط با آموزش حسابداری از قبیل استقلال دانشگاهی، رقابت آموزشی در سطح دانشگاهها، مهارت آموزی، حوزه های میان رشته ای، تطابق منابع و محتوای آموزشی متناسب با درجه علمی مخاطبان، ایجاد مراکز انتشار کتب تخصصی به صورت متمرکز، مطالعه کتب توسط دانشجویان و عدم ترویج جزوه گویی و جزوه نویسی قابل تاکید و تامل است. از منظر دیگر دانشگاههای کشور مشارکت و رویکرد انتقادی قابل قبولی در خصوص تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی نداشته اند. همچنین در سال های سپری شده عدم وجود محیط، ابزار و امکانات آموزشی استاندارد و کافی در اغلب دانشگاه های ایران به عنوان نقیصه ای بزرگ بر توسعه حسابداری نتیجه عکس داشته است. از نگاه دیگر دانشگاههای ایران فاقد روش بهبود مستمر و سیستم کنترل کیفیت استاندارد و مناسبی بوده اند.

به طور کلی نتایج پژوهش حاکی از این است که اکثر مصاحبه شوندگان از وضعیت و کارکردهای عناصر آموزش در سیستم آموزش عالی ایران نگران و ناراضی بوده اند و با در نظر گرفتن عناصر آموزش، توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران مسیر پر فراز و نشیبی را پشت سر گذاشته است تا اینکه به وضعیت امروز رسیده است. با توجه به مطالب پیشگفته، توسعه و ارتقاء کیفیت آموزش حسابداری در دانشگاههای ایران نیازمند پیشرفت و ارتقاء کارکردهای عناصر و اجزاء آموزش می باشد و این موضوع رهبری، برنامه ریزی و نظارت مناسب و هدفمند را در سیستم آموزش عالی را می طلبد. طبق نظرات مصاحبه شوندگان، با توجه به اینکه در برنامه توسعه اقتصادی کشور تاکید بر مهارت آموزی است، پیشنهاد می شود به صورت ویژه کارآموزی و مهارت آموزی در حوزه آموزش حسابداری تقویت شود.

به عنوان مثال می توان با ایجاد بستری مناسب، محیط آموزش حسابداری عملی را در دانشگاه شبیه سازی نمود. امروزه در دانشگاهها امکان کارآموزی به معنای واقعی برای دانشجویان حسابداری وجود ندارد، کشورهای پیشرفته تا حدودی این مسئله حل نموده اند و با در نظر گرفتن عدم امکان آموزش عملی، کارآموزی را وارد کلاس نموده اند. نویسندگان و مولفین کتب حسابداری در ایران جهت ارزشمند تر شدن آثار خود، با ایجاد کتاب کار

حسابداری در سطوح مختلف و درج فرم های واقعی حسابداری و حسابرسی در کتابهای خود (اعم از دفاتر روزنامه و کل، تراز آزمایشی، کاربرگ های حسابداری و حسابرسی، اظهارنامه مالیاتی، تهیه مجموعه کامل صورتهای مالی شرکتهای واقعی، پروژه های واقعی، رسید و حواله های انبار و سایر فرم های مورد استفاده در امور حسابداری و حسابرسی حرفه ای) می توانند در توسعه حسابداری در دانشگاههای ایران تاثیرگذار باشند. همچنین اساتید حسابداری با ارائه مطالب و تمرینات حسابداری و اجرای مراحل حسابرسی شرکتهای به صورت واقعی در کلاس، انگیزه یادگیری دانشجویان را ارتقاء دهند و با شبیه سازی محیط کار در کلاس درس دانشگاهی، در ارتقاء آموزش حسابداری نقش آفرینی نمایند. همچنین اگر در بعضی از دروس رشته حسابداری از افراد حرفه ای از صنعت دعوت شود و در دانشگاه تدریس کنند و یا اینکه اتاقی از کارخانه و شرکت ها در دانشگاه ایجاد شود و یا برعکس اتاقی از دانشگاه در کارخانه و شرکت مستقر و اگر دانشکده حسابداری هر دانشگاهی در صنعت همان استان، اتاق و مرکزی داشته باشد و ارتباط تنگاتنگی خلق شود، می تواند در آموزش حسابداری مفید واقع شود.

از سوی دیگر در جلسات دفاع پایان نامه، رساله دکتری مدیران مالی و روسای حسابداری کارخانه ها و شرکت ها حضور داشته باشند و آنها به نقد و داوری برخی از پایان نامه ها بپردازند و یا اینکه اساتید مشاور پایان نامه های کارشناسی ارشد یا رساله های دکتری از افراد حرفه ای شاغل در صنعت انتخاب شوند. اگر این ارتباطات و تعاملات آموزشی و پژوهشی تقویت شوند اثربخشی و بهره وری آموزش حسابداری در دانشگاههای ایران تا حدودی ارتقاء خواهد یافت. مهم ترین محدودیت این پژوهش مربوط به محدودیت های ذاتی روش تحقیق کیفی است، انجام مصاحبه های پژوهش حاضر زمان بر بوده و ثبت و تجزیه و تحلیل داده های حاصل از مصاحبه ها زمان زیادی را به خود اختصاص داد و دسترسی مشکل محقق به اساتید و قدمای آموزش حسابداری باعث شد تا فرآیند جمع آوری اطلاعات کیفی تا دستیابی به اشباع نظری زمان بسیاری از پژوهش را به خود تخصیص دهد.

یادداشت ها

- 1- Accounting Education Change Commission (AECC)
- 2- Finnegan
- 3- Galina, McGee
- 4- Mc Gee
- 5- Tailab
- 6- Arowoshegbe, Romanus
- 7- Singh, Das
- 8- Gorman, Clayton
- 9- Spoken autobiography

کتابنامه

- اعتمادی، حسین. منطقی، خسرو، همت عبیری، احسان. (۱۳۸۹). بررسی سیستم آموزش حسابداری در ایران و مقایسه آن با دانشگاه های برتر آمریکا، پایان نامه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشکده علوم اقتصادی (دانشکده حسابداری و مدیریت).
- باغومیان، رافیک. رحیمی باغی، علی. (۱۳۹۰). موانع پیشرفت آموزش حسابداری در ایران، مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۹(۳۲): ۴۹-۷۲.
- بازرگان، عباس. (۱۳۹۱). مقدمه ای بر روش های پژوهش کیفی و آمیخته، رویکردهای متداول در علوم رفتاری، نشر دیدار، تهران.
- بنکداری، نسرین. مهران، گلنار. ماهرو زاده، طیبه. هاشمی، سید عباس. (۱۳۹۵). ویژگی های استاد شایسته در آموزش عالی ایران: یک مطالعه کیفی، رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۷(۱): ۱۱۷-۱۳۸.
- برزگر، بهرام. رحمانیان کوشککی، عبدالرسول. کمالی راد، اسماعیل. (۱۳۹۸). تدوین مدلی برای بهبود کیفیت آموزش حسابداری از طریق تحلیل روشهای تدریس با استفاده از نظریه داده بنیاد. آموزش و ارزشیابی. ۱۲(۴۸): ۱۰۳-۱۳۰.
- پاکزاد، عطیه. دیانتی دیلمی، زهرا. (۱۳۹۶). بررسی درجه اثربخش بودن آموزش حسابداری در دانشگاهها و عوامل موثر بر آن با استفاده از کارت ارزیابی متوازن. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. ۶(۱): ۱۲۱-۱۴۱.
- توکلی، فائزه. (۱۳۹۶). تاریخ شفاهی (مبانی نظری، روش شناسی). سوره مهر (وابسته به حوزه هنری)، چاپ اول، تهران، ۱-۱۸۲.
- جامی، مجید. حسینی، سید مهدی. (۱۳۹۸). موانع و مشکلات موثر بر آموزش و بکارگیری حسابداری زیست محیطی از منظر دانشجویان حسابداری، چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۲(۱۰): ۱۳-۲۵.
- حاجیها، زهره. (۱۳۸۸). گزینش دانش آموزان خلاق در مقطع متوسطه منشا تحول آفرینی آتی در حرفه حسابداری، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۱(۱): ۹۸-۱۰۶.
- حریری، نجلا. (۱۳۹۶). اصول و روش های پژوهش های کیفی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، چاپ سوم، تهران، ایران.
- خاقانی زاده، مرتضی. شکرالهی، فریدون. (۱۳۸۸) به بررسی استفاده از رسانه ها و وسایل کمک آموزشی در تدریس، راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۲(۳): ۱۲۷-۱۳۰.
- خورسندی طاسکوه، علی. عبداللهی، حسین. کیخا، احمد. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش از دیدگاه متخصصان آموزش عالی و دانشجویان دکتری، مدیریت و برنامه ریزی در نظامهای آموزشی، ۱۲(۲۲): ۱۵۱-۱۸۳.

تاثیر عناصر آموزش بر توسعه حسابداری در دانشگاه های ایران: تاریخ شفاهی/۱۰۱

دهقان دهنوی، حسن. صبا، ندا. معین الدین، محمود. (۱۳۹۱). تعیین اجزای دانش و مهارت آموزش حسابداری در محیطهای تجاری جدید با رویکرد مدلسازی معادلات ساختاری، پژوهش های تجربی حسابداری، ۱۱(۴): ۱۰۵-۱۱۹.

رضائیان، حمید. قربانی، سمیرا. مشتاقی، سعید. (۱۳۸۷). اعتباریابی فرم فارسی مقیاس نگرش نسبت به کاربرد تکنولوژی در آموزش میان معلمان مقطع متوسطه شهر اصفهان، نوآوری های آموزشی، (۲۶)، ۷: ۱۰۸.

زمانی، اصغر. (۱۳۹۶). شناسایی، تحلیل و اولویت بندی عوامل موثر بر کیفیت آموزش در آموزش عالی، نوآوری و ارزش آفرینی، ۶(۱۱): ۲۳-۳۵.

رستمی، وهاب. مهدی صالحی، مهدی. نصیرزاده، فرزانه. (۱۳۹۳). چالش های آموزش حسابداری در ایران از دید شاغلین حرفه و مراجع دانشگاهی، دانش حسابرسی. ۱۴(۵۴): ۶۷-۸۷.

سالارزاده امیری، نادر. هولستی، ال آر. (۱۳۷۳). تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی. انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

سلیمی، محمد. مریم یعقوبی. (۱۳۹۷). تعیین عوامل موثر بر ارزشیابی آموزشی اساتید یک دانشگاه علوم پزشکی نظامی در شهر تهران. مجله طب نظامی، ۲۰(۱): ۷۳-۸۲.
علی آبادی، خدیجه. فردانش، هاشم. مومنی راد، اکبر. مزینی، ناصر. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج. اندازه گیری تربیتی، ۴(۱۴): ۱۸۷-۲۲۲.

عباسی، یونس. محمدی زاوله، محمد. (۱۳۹۲). تاریخ آموزش حسابداری در ایران (قبل از آموزش در دانشگاه). همایش سراسری حسابداری ایران، دانشگاه فردوسی مشهد. دوره ۱۱.

فردانش، هاشم. (۱۳۸۵). مبانی نظری تکنولوژی آموزشی. چاپ هشتم. تهران، انتشارات سمت.

ملک آرائی، نظام الدین. (۱۳۹۴). آموزش حسابداری سنگ زیر بنای توسعه پایدار، حسابرس، شماره ۸۱، ۳۸-۴۲.

مجتهزاده، ویدا. (۱۳۸۰). بررسی برنامه آموزش حسابداری در دانشگاههای ایران در مقطع کارشناسی: دیدگاههای شاغلین در حرفه حسابداری. علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س). ۱۱(۳۷، ۳۸): ۳۳۱-۳۷۰.

محمدیان، محمد. (۱۳۹۰). توسعه دانش حسابداری: حسابداری به عنوان یک رشته علمی در دانشگاه. دانش حسابرسی. ۱۱(۴): ۷۴-۹۹.

ملائتی توانی، علیرضا. (۱۳۸۹). چشم اندازه‌های نو در تاریخ شفاهی ایران با تأکید بر تاریخ نگاری شفاهی، *دوفصلنامه علمی پژوهشی تاریخ نگری و تاریخ نگاری دانشگاه الزهراء*، ۲۰(۵): ۱۲۹-۱۵۴.

نامور، یوسف. یحییوی، طاهر. (۱۳۹۹). و ارزیابی محیط یادگیری و آموزشی دانشگاه بر اساس دیدگاه دانشجویان (مطالعه موردی دانشگاه محقق اردبیلی)، *فصلنامه‌ی علمی توسعه آموزش جندی شاپور*، ۱۱(۳): ۵۲۱-۵۳۰.

References

- Abdollahi, H. Khorsandi, T. Kikha, A. (2020). Identifying the factors affecting the quality of education from the perspective of higher education professionals and doctoral students, *Management and planning in educational systems*, 1, 151-183. (in Persian).
- Abedini, S. et al (2010). Perspectives of Medical Students Regarding Criteria for a Good University Professor in Bandar Abbas, Iran. *Hormozgan Medical Journal*, 3, 241-245.
- Aliabadi, Kh. Fardanesh, H. Momenirad, A. Mazini, N. (2014). Qualitative content analysis in the research procedure: nature, stages and validity of the results, *Educational measurement*, 14, 187-222. (in Persian).
- Amos Arowoshegbe. Okolie Onyeisi Romanus M. Sc, ACA (2014). The Challenges of Accounting Education: The Nigerian Experience, *www.sciedu.ca/afr Accounting and Finance Research*, doi:10.5430/afr.v3n2p129. Vol. 3, No. 2.
- Baghomian, R. Rahimi Baghi, A. (2012). Obstacles to the development of accounting education in Iran, *Empirical studies of financial accounting*. number 32, pp42-72.
- Bazarghan, A. (2013). *Introduction to qualitative and mixed research methods, Common approaches in behavioral sciences*, Publication of the meeting, Tehran. (in Persian).
- Bonakdari, N. Gholnaz, M. Mahrozadeh, T. Hashemi, S.A. (2013). Characteristics of a worthy teacher in Iranian higher education: A qualitative study, *A new approach in educational management*. number 1, pp 117-138.
- Barzeghar, B. Kamalirad, E. Rahmanian Koshkaki, A. (2020). Develop a model to improve the quality of accounting education through the analysis of teaching methods using data theory, *Training and evaluation*, number 48, pp 103-130. (in Persian).
- .Dianati Deylami, Z. Pakzad, A. (2018). Assessing the degree of effectiveness of accounting education in universities and the factors affecting it using a balanced assessment card, *Management accounting and auditing knowledge*, number 1. pp 121-141.

- Dehghan Dehnavi, H. Moenedin, M. Saba, N. (2013). Determining the components of knowledge and skills of accounting education in new business environments with structural equation modeling approach, *Empirical accounting research*, number 4, pp 105-119. (in Persian).
- Das, S. C. Singh, R. (2018). ACCOUNTING EDUCATION IN INDIA AND USA:A Comparative Study. *Journal of Commerce & Accounting Research*, www.publishingindia.com. Volume 7 Issue 1. pp 64-54.
- Etemadi, H. Hemat Abiri, E, Manteghi, khosro. (2011).A study of accounting education system in Iran and its comparison with top American universities, *Thesis of the Ministry of Science, Research and Technology, Faculty of Economics (College of Accounting and Management)*. (in Persian).
- Fardanesh. H. (2007). *Theoretical foundations of educational technology*, Eighth edition, Tehran, Side Publications, pp 96-184. (in Persian).
- Finnegan, R. (1992). Oral tradition and the verbal arts: A guide to research practices, *New York: Routledge*.
- Ghorbani, S. Moshtaghi, S. Rezaeeian, H. (2009).Validation of Persian form of attitude scale towards the application of technology in education among high school teachers in Isfahan, *Educational innovations*, number 26, p 7:108. (in Persian).
- Gorman, G. E. Clayton, P. (1997). Qualitative research for the information professional: A practical handbook. *London: Library Association Publishing*.
- Galina G .Robert W. McGee. (2004). PRIVATE SECTOR ACCOUNTING EDUCATION IN RUSSIA, Presented at the International Academy of Business and Public Administration Disciplines (IABPAD), Annual Conference, New Orleans, 1-48.
- Hajiha, Z. (2010).Selection of creative high school students The source of future transformation in the accounting profession, *Financial accounting and auditing research*, number 1, pp 98-106. (in Persian).
- Holesti, L.R. Salarzadeh Amiri, N. (1995). Content analysis in social sciences and humanities, *Allameh Tabatabai University Press*. (in Persian).
- Hariri, N. (2018). *Principles and methods of qualitative research*, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Third edition, Tehran, Iran, 372 pages. (in Persian).
- Jami, M. Hoseini, S.M. (2020).Barriers and problems affecting the education and application of environmental accounting from the perspective of accounting students, *Accounting and management perspective*, number 48, pp 13-25. (in Persian).
- Khaghanizadeh, M. Shokrollahi, F. (2010). Investigate the use of media and teaching aids in teaching, *Education Strategies in Medical Sciences*, number 3, pp 127-130. (in Persian).
- Molkaraee, N. (2016). Accounting training is the cornerstone of sustainable development, *Auditor*, number 81 , pp 38-42. (in Persian).

- Mohamed M. Tailab. (2013). Difficulties of Academic Achievement in Principles of Accounting Courses from the Student Perspective: Evidence from Libya, *Higher Education Studies*, ISSN 1925-4741 E-ISSN 1925-475X, Vol. 3, No. 5. P 36-46.
- McGee, Robert W., A. (2005). Comparative Study of Accounting Education in Ukraine and the USA. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=813325> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.813325>.
- Mojtahedzadeh. V. (2002). Review of accounting training program in Iranian universities at the undergraduate level: Perspectives of employees in the accounting profession, *Al-Zahra University of Humanities*, number 37,38 , pp 331-370. (in Persian).
- Mohammadi Zavleh, M. Abbasi, Y. (2013). History of accounting education in Iran (Before teaching at university). Iran National Accounting Conference. *Mashhad Ferdowsi University*. Issue 11. (in Persian).
- Mohamadian, M. (2012). Development of accounting knowledge: Accounting as a discipline in the university, *Auditing knowledge*, number 4 , pp 74-99. (in Persian).
- MollaiyTavani, A R. (2010). New Landscapes in Iran's Oral History with an Emphasis on Oral Historiography, *Journal of "Historical Perspective & Historiography*, Volume 20, Issue 5pp 1-154. (in Persian).
- Namvar, Y. Yahyavi, T. (2020). Evaluation of university learning and educational environment based on students' perspectives (Case study of Mohaghegh Ardabili University), *Development of Jundishapur training*, number 3 , pp 521-530. (in Persian).
- Nasirzadeh, F. Rostami, V. Salehi, M. (2015). Challenges of accounting education in Iran from the perspective of professionals and academic authorities, *Auditing knowledge*, number 14(54), pp 67-87. (in Persian).
- Salimi, M. Yaghobi, M. (2019). Determining the effective factors on the educational evaluation of the professors of a university of military medical sciences in Tehran, *Journal of Military Medicine*, number 1 , pp 73-82. (in Persian).
- Tavakoli, F. (2018). *Oral history (theoretical foundations, methodology)*. Ofecction soreh (Artistic), First Edition, pp 1-182. (in Persian).
- Zamani, A. (2018). Identifying, analyzing and prioritizing the factors affecting the quality of education in higher education, *Innovation and value creation*, 11, 23-35. (in Persian).